

## Nr 170.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.; given Stockholms slott den 23 februari 1934.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts  
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

**GUSTAF ADOLF.**

*Gustav Möller.*

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 23 februari 1934.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Möller anför:

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t *dels* bland utgifter för kapitalökning, bilaga 3, under rubriken »Fonden för förlag till statsverket», punkt 9, föreslagit riksdagen att, i avbidan på blivande proposition i ämnet, till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag av 3,950,000 kronor, vilket anslag förutsattes skola täckas av lånemedel, *dels ock* under femte huvudtiteln, punkt 48, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till inlösen av vårdplatser vid sinnessjukhusen m. m. för samma budgetår beräkna ett extra reservationsanslag av 245,000 kronor.

Jag anhåller nu att få upptaga dessa frågor till förnyad behandling.

*Bihang till riksdagens protokoll 1934. 1 saml. Nr 170.*

### Inledning.

I proposition nr 165 till 1928 års riksdag framlades en plan för anskaffande av nya platser för den statliga sinnessjukvården, enligt vilken plan den rådande bristen på vårdplatser å de statliga sinnessjukanstalterna skulle fyllas medelst genomförande av ett i planen ingående byggnadsprogram. Enligt detta program skulle genom uppförande av nya sinnessjukhus samt vissa omändrings- och utvidgningsarbeten vid äldre hospital antalet vårdplatser ökas med omkring 4,800 för sinnessjuka och omkring 1,000 för sinnesslöa. Byggnadsarbetena skulle utföras under en tid av tio år och medföra en totalkostnad av i runt tal 39,500,000 kronor.

Den sålunda framlagda planen blev i sina huvuddrag godkänd av riksdagen (skrivelse nr 287).

I proposition nr 150 till 1930 års riksdag föreslogos vissa ändringar i planen. Ändringarna, som närmare framgingo av en vid propositionen fogad översikt över beräknade kostnader för nyanskaffning av hospitalsplatser m. m. under budgetåren 1928/1929—1937/1938, inneburo framförallt en ökning av antalet vårdplatser för sinnesslöa till omkring 1,900 samt en höjning av totala kostnaderna till i runt tal 48,200,000 kronor.

Mot de föreslagna ändringarna i 1928 års plan gjorde riksdagen icke någon erinran. Ej heller föranledde den vid propositionen fogade översikten annan anmärkning än den, som följde av riksdagens beslut att den i översikten upptagna sinnesslöanstalten i Lund skulle påbörjas tidigare än i propositionen avsetts (skrivelse nr 361).

Alltsedan budgetåret 1928/1929 har riksdagen för fullföljande i huvudsak av omförmälda plan årligen beviljat betydande anslag. De anslagsbelopp, som sålunda anvisats, framgå av följande tablå.

1928/1929.....	3,500,000	1931/1932.....	6,400,000
1929/1930.....	4,100,000	1932/1933.....	6,250,000
1930/1931.....	4,700,000	1933/1934.....	7,187,800

De för budgetåren 1928/1929—1932/1933 anvisade beloppen hava beviljats under femte huvudtiteln såsom extra reservationsanslag till hospitalsbyggnader.

Av det för budgetåret 1933/1934 anvisade beloppet, 7,187,800 kronor, har större delen eller 6,592,800 kronor beviljats såsom ett reservationsanslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus, medan en mindre del eller 595,000 kronor anvisats såsom extra reservationsanslag till inlösen av vårdplatser vid sinnessjukhusen m. m. Det förra av dessa anslag har uppförts bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förlag till statsverket», att täckas av lånemedel. Det senare av anslagen har däremot uppförts under femte huvudtiteln.

Efter denna inledning anhåller jag att få övergå till behandling av de olika frågor rörande byggnadsarbeten vid sinnessjukhusen m. m. vilka äro av beskaffenhet att nu böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Dessförinnan vill jag emellertid omnämna, att jag genom medicinalstyrelsen

och byggnadsstyrelsen låtit undersöka, huruvida såsom följd av de avtal, vilka nyligen träffats inom byggnadsindustrin, en nedgång kunde beräknas i anslagsbehovet för vederbörande byggnadsföretag. Dessa undersökningar hava för flertalet byggnadsarbeten givit vid handen, att någon mera avsevärd kostnadsminskning icke med säkerhet är att förvänta. Den besparing i arbetskostnader, som otvivelaktigt uppkommer genom avtalen, motväges nämligen i viss utsträckning av den stegring i materialpriserna, särskilt å järn och trä, som prisutvecklingen under senare tid fört med sig. Med hänsyn härtill har jag vid uppskattningen av totalkostnaderna för byggnadsföretagen i allmänhet icke ansett mig böra föreslå nedsättning på grund av verkningarna av de ingångna avtalen. I ett par fall har jag dock — i huvudsaklig anslutning till de upplysningar jag erhållit från myndigheterna — företagit en viss nedräkning av utgifterna. I vad mån så skett framgår av vad jag i det följande kommer att anföra.

### Umedalens sjukhus vid Umeå.

Frågan har senast behandlats i Kungl. Maj:ts proposition nr 156/1933 s. 4, särskilda utskottets utlåtande nr 6/1933 s. 25 och riksdagens skrivelse nr 348/1933.

Den 20 juni 1929 har Kungl. Maj:t uppdragit åt medicinalstyrelsen att — under viss, sedermera uppfylld förutsättning — låta i huvudsaklig överensstämmelse med ett i proposition nr 220 till 1929 års riksdag framlagt förslag för en beräknad kostnad av högst 7,650,000 kronor uppföra en för 918 vårdplatser avsedd sinnessjukanstalt vid Umeå.

För uppförande av denna anstalt har Kungl. Maj:t genom olika beslut ställt till medicinalstyrelsens förfogande ett belopp av högst 7,300,000 kronor, därav den 30 juni 1933 högst 1,600,000 kronor.

I skrivelse den 12 september 1933 har *medicinalstyrelsen* anfört, att sjukhuset kunde beräknas komma att tagas i bruk under loppet av kalenderåret 1934. Med hänsyn härtill har styrelsen — under erinran att av den summa, som beräknats vara erforderlig för utförande av ifrågavarande byggnadsföretag ännu återstode att anvisa ett belopp av (7,650,000 — 7,300,000) 350,000 kronor — hemställt, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Enligt vad jag inhämtat föreligger alltjämt anledning antaga, att ifrågavarande byggnadsföretag skall hinna avslutas före utgången av innevarande kalenderår. På grund härav anser jag i likhet med medicinalstyrelsen, att för arbetet bör för budgetåret 1934/1935 beräknas ett belopp av 350,000 kronor.

Departements-  
chefen.

### Ny- och ombyggnader vid S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö.

Frågan har senast behandlats i propositionen nr 156/1933 s. 8—10, särskilda utskottets utlåtande nr 6/1933 s. 26—27 och riksdagens skrivelse nr 348/1933.

Den 27 juni 1930 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med ett i propositionen nr 150 till 1930 års riksdag förordat förslag för en beräknad kostnad av högst 3,807,600 kronor

utföra vissa ny- och ombyggnadsarbeten vid S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö. omfattande bland annat om- och tillbyggnad av den vid sjukhuset befintliga köksbyggnaden samt nyinredning av de sålunda utvidgade kökslokalerna.

För utförande av arbetena har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut ställt till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av högst 3,175,000 kronor, därav den 30 juni 1933 högst 1,300,000 kronor. Sistnämnda belopp hade av 1933 års riksdag ansetts erforderligt för budgetåret 1933/1934, därest byggnadsföretaget — såsom statsmakterna senast avsett — skulle kunna slutföras under budgetåret 1934/1935.

Genom beslutet den 30 juni 1933 har Kungl. Maj:t tillika föreskrivit, att nyssnämnda köksbyggnad skulle i huvudsaklig överensstämmelse med ett av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 4 maj 1933 framlagt, av riksdagen godkänt förslag förses med elektriska spisar och stekapparater, i stället för, såsom ursprungligen avsetts, koleldade sådana. Samtidigt har Kungl. Maj:t anbefallt byggnadsstyrelsen att tillse att, därest även med sträng sparsamhet ifrågasvarande köksbyggnads förseende med elektrisk utrustning icke skulle kunna genomföras inom ramen för de ursprungligen beräknade totalkostnaderna för samtliga år 1930 beslutade arbeten vid sjukhuset, den uppkommande merkostnaden i varje fall komme att hållas så låg, som förhållandena medgäve.

Vidare har Kungl. Maj:t i anslutning till ett av 1933 års riksdag godkänt uttalande av särskilda utskottet i dess utlåtande nr 5 (s. 7) föreskrivit, att arbetena vid sjukhuset icke, förrän enighet vunnits mellan parterna i den pågående konflikten inom byggnadsfacket, finge bedrivas med större skyndsamhet än som förutsattes i en av byggnadsstyrelsen den 29 augusti 1932 dagtecknad skrivelse i ämnet. I denna skrivelse hade styrelsen beräknat, att arbetena skulle fullbordas under budgetåret 1935/1936.

I skrivelse den 7 september 1933 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om beredande av medel för nästa budgetår för byggnadsarbetenas fortsättande. Styrelsen har däri till en början uppehållit sig vid frågan om sättet för anordnande av sjukhusets tvättinrättning m. m. Härom har styrelsen anfört i huvudsak följande.

I det vid 1930 års riksdag godkända ombyggnadsförslaget inginge bland annat ombyggnad och modernisering av den del av köks- och tvättbyggnaden, som inrymde sjukhusets tvättinrättning. Den därvid avsedda utvidgningen av tvättinrättningens lokaler skulle åstadkommas genom att i bottenvåningen taga i anspråk det nuvarande anstaltsköket med vissa tillhörande lokaler. Tvättinrättningen skulle därjämte disponera de därtills för ändamålet utnyttjade utrymmena i nämnda våning och i våningen 1 trappa upp. Vid närmare granskning av förslaget rörande tvättinrättningen hade visat sig, att detsamma borde i vissa avseenden underkastas jämkningar. Styrelsen hade därför utarbetat ett ändringsförslag, därvid styrelsen i anslutning till de genom styrelsens försorg senast utförda tvättanläggningarna i möjligaste mån sökt att tillämpa moderna principer. Enligt det nya förslaget, som funnes åskådliggjort å styrelsens skrivelse bifogade ritningar, skulle hela tvättinrättningen förläggas till bottenvåningen, där för ändamålet erforderligt utrymme funnes att tillgå. I de därigenom frigjorda, av tvättinrättningen tidigare disponerade utrymmena i våningen 1 trappa upp borde anordnas en dublett för tvättförestånderskan, ett

enkelrum för biträdande tvättförestånderska samt sex personalrum, vardera för två personer, med tillhörande garderobs- och toalettavdelningar. Dessa personalrum vore i första hand avsedda för personalen i tvättinrättningen och komme att icke oväsentligt förbättra den knappa tillgången på bostadsrum inom sjukhuset. Ett genomförande av den sålunda föreslagna jämkningen i planen kunde enligt nuvarande priser beräknas medföra en merkostnad av 45,000 kronor, därav 20,000 kronor för tvättinrättningen och 25,000 kronor för inredande av bostadsrummen.

Medicinalstyrelsen, med vilken byggnadsstyrelsen samarbetat i denna fråga, hade förklarat sig varmt förorda den förändrade planen. Byggnadsstyrelsen ville för sin del hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna ändringsförslaget samt att anvisa härför erforderliga medel.

Byggnadsstyrelsen har vidare beträffande totalkostnaderna för här ifrågakvarande byggnadsarbeten uttalat sig på följande sätt.

I sin förenämnda skrivelse den 4 maj 1933 hade styrelsen anført, att styrelsen visserligen ännu icke kunde med full säkerhet uppskatta de slutliga kostnaderna för byggnadsföretaget, men att det syntes styrelsen, som om den beräknade kostnadssumman av högst 3,807,600 kronor vore väl lågt tilltagen och att det ej vore uteslutet, att detta belopp icke komme att fullt förslå till genomförandet av de arbeten, som vore angivna i det av statsmakterna godkända förslaget. Denna ovisshet rörande beloppets otillräcklighet kvarstode alltjämt, och torde frågan icke kunna avgöras, förrän de nya arbetspriserna, som bleve en följd av kommande uppgörelse i byggnadskonflikten, blivit kända. Först då syntes en slutgiltig detaljkalkyl rörande återstående medelsbehov kunna uppgöras. Styrelsen ansåge sig därför tillsvidare böra beräkna kostnaderna för de år 1930 beslutade arbetena till nyssnämnda belopp. Därtill finge emellertid läggas dels ett belopp av 18,650 kronor motsvarande den merkostnad, vilken uppkomme såsom följd av den år 1933 beslutade förändrade utrustningen av sjukhusets kök och som enligt verkställda kontrollkalkyler icke kunde nedbringas under nämnda, ursprungligen beräknade summa, dels ock, i händelse av bifall till styrelsens nu framlagda förslag rörande sjukhusets tvättinrättning m. m., det belopp av 45,000 kronor, vartill merutgifterna för förslagets genomförande kunde uppskattas.

Den sammanlagda kostnaden för byggnadsföretagets utförande borde därför nu beräknas till  $(3,807,600 + 18,650 + 45,000)$  3,871,250 kronor.

Beträffande medelsbehovet för nästa budgetår för ifrågakvarande byggnadsarbeten har styrelsen härefter anført följande.

I anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1933 bedreves under pågående byggnadskonflikt arbetena i långsammare takt än som avsetts vid det senaste beviljandet av medel för arbetenas fortsättande. Styrelsen kunde ännu icke förutse, när det bleve möjligt att öka arbetstakten. I varje fall syntes man knappast hava att räkna med att byggnadsföretaget skulle kunna färdigställas tidigare än under förra hälften av år 1935.

Då för byggnadsföretaget ditills anvisats sammanlagt 3,175,000 kronor, syntes för företagets fortsättande och avslutande under nästa budgetår böra anvisas skillnaden mellan den av styrelsen förut beräknade totalkostnaden av 3,871,250 kronor och nyssnämnda belopp 3,175,000 kronor eller alltså 696,250 kronor.

Det av byggnadsstyrelsen framlagda ändringsförslaget beträffande sjukhusets tvättinrättning m. m. anser jag mig böra tillstyrka.

Med hänsyn härtill torde de totala kostnaderna för byggnadsarbetena i överensstämmelse med byggnadsstyrelsens uppfattning för närvarande böra beräknas till 3,871,250 kronor. Det belopp, som ytterligare behöver anvisas, skulle alltså utgöra (3,871,250 — 3,175,000) 696,250 kronor. Till följd av den försening byggnadskonflikten medfört kunna emellertid arbetena icke nu antagas bli färdiga förrän i slutet av kalenderåret 1935. Sistnämnda belopp bör därför fördelas å två budgetår. Det för budgetåret 1934/1935 erforderliga beloppet synes mig därvid böra beräknas till 497,000 kronor.

### Vipeholms sjukhus i Lund.

Frågan har senast behandlats i Kungl. Maj:ts proposition nr 156/1933 s. 10—19, särskilda utskottets utlåtande nr 6/1933 s. 27—28 och riksdagens skrivelse nr 348/1933.

Den 26 juni 1931 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med ett i proposition nr 140 till 1931 års riksdag framlagt förslag för en beräknad kostnad av högst 4,140,000 kronor anordna en anstalt för 600 svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön i det för södra skånska infanteriregementet påbörjade men ofullbordade kasernetablissemnetet i Lund, Vipeholms sjukhus.

Den 30 juni 1933 har Kungl. Maj:t — med ändring av vad därutinnan bestämts den 26 juni 1931 — föreskrivit, att vid sjukhuset skulle i stället för den tidigare beslutade köks- och tvättbyggnaden uppföras en köks- och matsalsbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med ett av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 24 oktober 1932 framlagt och i omförmälda proposition nr 156 år 1933 förordad förslag. Den sålunda beslutade ändringen har beräknats medföra en minskning av totalkostnaderna för byggnadsföretaget med 110,000 kronor.

För utförande av byggnadsarbetena har hittills anvisats ett belopp av högst 3,550,000 kronor, därav den 30 juni 1933 högst 1,300,000 kronor. Detta belopp hade av 1933 års riksdag ansetts erforderligt för ändamålet, därest byggnadsföretaget — såsom statsmakterna senast avsett — skulle kunna slutföras före utgången av år 1934.

I sistnämnda beslut har emellertid Kungl. Maj:t, i anslutning till förut berörda av 1933 års riksdag godkända uttalande av särskilda utskottet i dess utlåtande nr 5, föreskrivit, att arbetena vid Vipeholms sjukhus icke, förrän enighet vunnits mellan parterna i den pågående konflikten inom byggnadsfacket, finge bedrivas med större skyndsamhet än som förutsatts av byggnadsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 augusti 1932. I denna skrivelse hade styrelsen räknat med att arbetena skulle slutföras först under budgetåret 1935/1936.

I skrivelse den 7 september 1933 har *byggnadsstyrelsen* framlagt beräkning rörande medelsbehovet för ifrågavarande arbeten under nästa budgetår. Styrelsen har däri anfört följande.

Såsom följd av byggnadskonflikten hade arbetena bedrivits i den långsammare takt, varom föreskrift meddelats av Kungl. Maj:t den 30 juni 1933.

Det vore icke möjligt att förutse, när arbetstakten kunde komma att ökas. Anledning funnes knappast att antaga, att företaget skulle kunna färdigställas förrän under förra hälften av kalenderåret 1935.

Då totalkostnaderna för arbetena numera kunde beräknas till (4,140,000 — 110,000) 4,030,000 kronor och därav dittills anvisats 3,550,000 kronor, borde för fortsättande och avslutande av arbetena under budgetåret 1934/1935 beräknas ett belopp av 480,000 kronor.

Det belopp, som ytterligare behöver anvisas för ifrågavarande företag, lär för närvarande bära uppskattas till 480,000 kronor. Då — enligt vad byggnadsstyrelsen meddelat — arbetena såsom följd av den förskjutning i arbetstiden, vilken vållats av byggnadskonflikten, nu icke kunna antagas bli färdiga förrän i slutet av kalenderåret 1935, lär emellertid av sistnämnda belopp för nästa budgetår allenast behöva beräknas ett belopp av 130,000 kronor.

Departements-  
chefen.

### S:t Olofs sjukhus i Visby.

Frågan har senast behandlats i propositionen nr 156/1933 s. 20—21, särskilda utskottets utlåtande nr 6/1933 s. 28 och riksdagens skrivelse nr 348/1933.

Den 17 juni 1932 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att ett för 216 vårdplatser avsett nytt sinnessjukhus skall uppföras i Visby.

Den 24 februari 1933 har därefter Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med ett av medicinalstyrelsen med skrivelse den 3 februari 1933 överlämnat förslag uppföra sjukhuset för en kostnad av högst 2,380,000 kronor.

För uppförande av sjukhuset har Kungl. Maj:t ställt till byggnadsstyrelsens förfogande sammanlagt högst 600,000 kronor, därav den 30 juni 1933 högst 500,000 kronor. Vid anvisande av sistnämnda belopp har Kungl. Maj:t i anledning av särskilda utskottets utlåtande nr 5 vid fjolårets riksdag föreskrivit, att arbetena icke finge igångsättas, förrän enighet vunnits mellan parterna i konflikten inom byggnadsfacket.

I skrivelse den 7 september 1933 har *byggnadsstyrelsen* anfört, att ritningsarbetet för byggnadsarbetena vid ingången av år 1934 torde komma att vara så långt framskridet, att arbetena då skulle kunna påbörjas. Som skäl för byggnadstid beräknade styrelsen en tidrymd av två och ett halvt år. Byggnadsföretaget skulle alltså kunna fullbordas omkring den 1 juli 1936. Styrelsen har med dessa utgångspunkter uppskattat det återstående medelsbehovet för företaget till 1,000,000 kronor för budgetåret 1934/1935 och 780,000 kronor för budgetåret 1935/1936. I enlighet härmed har styrelsen hemställt, att för fortsättande av sjukhusbygget måtte för nästa budgetår anvisas ett belopp av 1,000,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen meddelar, att *medicinalstyrelsen* anslutit sig till denna hemställan.

Ifrågavarande byggnadsföretag torde icke med normal arbetstakt kunna fullbordas förrän i början av budgetåret 1936/1937. Med hänsyn härtill synes det för nästa budgetår erforderliga beloppet lämpligen kunna bestämmas till 700,000 kronor.

Departements-  
chefen.

### Vissa omändringsarbeten vid S:t Lars sjukhus i Lund.

Frågan har behandlats i propositionen nr 156/1933 s. 21—32, särskilda utskottets utlåtande nr 6/1933 s. 28—29 och riksdagens skrivelse nr 348/1933.

Den 30 juni 1933 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med ett i propositionen nr 156 till 1933 års riksdag förordat förslag verkställa vissa omändringsarbeten vid S:t Lars sjukhus i Lund för en beräknad kostnad av högst 1,010,000 kronor, därvid det *dels* skulle åligga byggnadsstyrelsen att, i samråd med medicinalstyrelsen, planlägga och bedriva arbetena på sådant sätt att — i den mån så kunde ske utan väsentlig ökning av byggnadskostnaderna — värden och driften vid anstalten under byggnadstiden så litet som möjligt försvårades, *dels ock* skulle tillkomma byggnadsstyrelsen att, efter samråd med medicinalstyrelsen, vidtaga de smärre omläggningar och ändringar i förslaget, som kunde visa sig behövliga eller lämpliga och vilka av medicinalstyrelsen godkändes samt icke medförde ökning i kostnaden för arbetena. Kungl. Maj:t har vidare anbefallt byggnadsstyrelsen att tillse, att alla möjligheter till sådana beskrningar i kostnaderna, som låte sig förena med upprätthållande av kravet på anordningarnas lämplighet och ändamålsenlighet, bleve tillvaratagna.

Samtidigt har Kungl. Maj:t för verkställande av berörda arbeten ställt till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av högst 400,000 kronor.

Med anledning av särskilda utskottets vid fjolårets riksdag förut omförmälda utlåtande nr 5 har Kungl. Maj:t vidare med avseende å tiden för arbetenas igångsättande meddelat samma föreskrift som beträffande sjukhusbygget i Visby.

I skrivelse den 7 september 1933 har *byggnadsstyrelsen* anfört, att styrelsen beräknade, att arbetena skulle kunna igångsättas omkring den 1 januari 1934 och fullbordas vid utgången av budgetåret 1934/1935. På grund härav har styrelsen hemställt, att för fortsättande och avslutande av arbetena måtte för nästa budgetår anvisas återstoden av den uppskattade totalkostnaden för arbetena eller (1,010,000 — 400,000) 610,000 kronor.

*Medicinalstyrelsen* har biträtt denna hemställan.

Departements-  
chefen.

Även om en viss försening med byggnadsarbetenas igångsättande inträffat, torde arbetena dock kunna färdigställas å angiven tid. Jag förordnar därför, att för arbetena för nästa budgetår beräknas ett belopp av 610,000 kronor.

### Nybyggnads- och ändringsarbeten vid Restads sjukhus vid Vänersborg.

Frågan har behandlats i propositionen nr 156/1933 s. 34—38, särskilda utskottets utlåtande nr 6/1933 s. 29—30 och riksdagens skrivelse nr 348/1933.

Den 30 juni 1933 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med ett i propositionen nr 156 till 1933 års riksdag förordat förslag utföra ny- och ombyggnadsarbeten vid Restads sjukhus vid Vänersborg för en beräknad kostnad av högst 395,500 kronor. Samtidigt har Kungl. Maj:t för ändamålet ställt till styrelsens förfogande högst



235,000 kronor och meddelat enahanda föreskrifter rörande arbetenas planläggning och bedrivande samt vidtagande av ändringar i förslaget som beträffande S:t Lars sjukhus i Lund. Vidare har Kungl. Maj:t genom beslutet anbefallt styrelsen att tillse, att kostnaderna för arbetena komme att hållas så låga förhållandena medgäve, samt i fråga om tiden för arbetenas igångsättande meddelat samma beslut som beträffande arbetena vid S:t Olofs och S:t Lars sjukhus.

I skrivelse den 7 september 1933 har *byggnadsstyrelsen* — under förmålan att ifrågavarande arbeten syntes kunna påbörjas vid ingången av år 1934 och fullbordas under loppet av budgetåret 1934/1935 — hemställt, att för arbetenas fortsättande och avslutande under nämnda budgetår måtte anvisas ett belopp av 160,500 kronor.

*Medicinalstyrelsen* har förklarat sig icke hava något häremot att erinra.

Ifrågavarande arbeten hava visserligen fördröjts genom byggnadskonflikten, dock ej mera än att de torde kunna, på sätt byggnadsstyrelsen beräknat, fullbordas under loppet av nästa budgetår. På grund härav torde för dessa arbeten böra för budgetåret 1934/1935 beräknas ett belopp av 160,500 kronor.

Departements-  
chefen.

### Uppförande av bostadshus vid Mariebergs sjukhus vid Kristinehamn.

Frågan har behandlats i propositionen nr 156/1933 s. 38—40, särskilda utskottets utlåtande nr 6/1933 s. 29—30 och riksdagens skrivelse nr 348/1933.

Kungl. Maj:t har den 30 juni 1933 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med ett i propositionen nr 156 till 1933 års riksdag förordat förslag uppföra ett bostadshus för kvinnlig personal vid Mariebergs sjukhus vid Kristinehamn för en beräknad kostnad av högst 278,000 kronor samt för uppförandet ställt till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av högst 125,000 kronor.

Beträffande sättet för bostadshusets uppförande och tiden för arbetenas igångsättande har Kungl. Maj:t lämnat samma föreskrifter, som meddelats i fråga om ny- och ombyggnadsarbetena vid Restads sjukhus.

I skrivelse den 7 september 1933 har *byggnadsstyrelsen* anfört, att byggnadsföretaget syntes kunna taga sin början vid ingången av år 1934 samt att företaget kunde beräknas bli avslutat under nästa budgetår. På grund därav har styrelsen anhållit, att för företagets fortsättande och avslutande måtte för budgetåret 1934/1935 anvisas den del av den beräknade totalkostnaden för företaget, vilken ännu icke blivit ställd till styrelsens förfogande, eller alltså ett belopp av 153,000 kronor.

*Medicinalstyrelsen* har anslutit sig till denna hemställan.

Ifrågavarande företag lär — i trots av den försening byggnadskonflikten medfört — kunna fullbordas under budgetåret 1934/1935. På grund därav torde för ändamålet för nämnda budgetår böra beräknas ett belopp av 153,000 kronor.

Departements-  
chefen.

### **Paviljong för svårskötta obildbara kvinnliga sinnesslöa vid S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg.**

I skrivelse den 2 februari 1934 har medicinalstyrelsen hemställt om anvisande av medel för uppförande vid S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg av en paviljong för svårskötta obildbara sinnesslöa kvinnor.

Innan jag ingår på denna framställning, vill jag i korthet erinra om de utredningar och förslag, som tidigare framlagts i förevarande ämne.

I ett *den 25 september 1928* avgivet yttrande uppskattade *medicinalstyrelsen* antalet svårskötta obildbara kvinnliga sinnesslöa till minst 329.

Med skrivelse *den 27 februari 1929* framlade *kasernkommittén* förslag om inredande i det av Svea ingenjörkårs kustingenjörkompani tidigare disponerade kasernetablissemnetet å Vaxön av en anstalt för kvinnliga sinnesslöa, tillhörande de svårskötta obildbaras kategori. Anstalten skulle enligt förslaget erhålla 305 vårdplatser.

Häröver avgav *medicinalstyrelsen* utlåtande *den 29 november 1929*. Däri riktade styrelsen åtskilliga anmärkningar mot kasernkommitténs förslag. Styrelsen framhöll även, att uppförandet för det föreliggande ändamålet av särskilda paviljonger, förslagsvis en paviljong om ett 100-tal platser vid tre av statens sinnessjukhus, syntes erbjuda en i flera avseenden lämpligare lösning av vårdfrågan än den av kasernkommittén föreslagna. Härom yttrade styrelsen följande.

Från sjukvårdssynpunkt borde beaktas, att läkarens arbete i den sjukvård, det här gällde, i och för sig vore skäligen tröstlöst, och att en kombination med annan läkarverksamhet därför vore önskvärd. Vid en sinnesslöanstalt med endast 300 platser vore en dylik kombination än mera påkallad, på den grund att arbetet näppeligen kunde giva full sysselsättning för en läkare. Å andra sidan krävde läkarens sjukvårdsarbete, i förening med den honom påvilande administrativa ledningen av anstalten, förutom speciell kompetens, att han dagligen måste ägna tid åt detsamma och vara relativt lätt anträffbar vid förefallande behov av hans ingripande. Den nämnda kombinationen låte sig därför svårligen anordna, med mindre tjänsten kunde förenas med läkartjänst vid annan anstalt i närheten eller med enskild praktik inom närliggande rayon. Sådana förutsättningar torde icke föreligga vid en förläggning av anstalten till Vaxön. Förlades smärre paviljonger för sinnesslöa vid sinnessjukhus, skulle den erforderliga läkarvården givetvis ingå som ett led i de vid sinnessjukhusen anställda läkarnas övriga göromål, och de nyss antydda svårigheterna skulle då helt undgås.

Ekonomiskt skulle den ifrågasatta förläggningen av vårdplatserna till nya paviljonger vid några av sinnessjukhusen erbjuda avsevärda fördelar. Att driftkostnaderna med en sådan anordning skulle förbilligas, vore påtagligt. Huruvida även anläggningsskostnaderna kunde nedbringas under det direkta utgiftsbeloppet för Vaxöanstaltens inrättande, kunde icke utan närmare utredning klargöras. Anslutningsmöjligheterna till befintliga administrations- och economicentraler gäve dock sannolikhet för att så skulle bli fallet.

Vidare skulle en uppdelning av vårdplatserna på anstalter i skilda delar av landet med hänsyn till patienttransporter och anhörigas

b e s ö k innebära en icke ringa fördel i jämförelse med vårdplatsernas sammanförande till en enda anstalt.

På därom av medicinalstyrelsen sedermera gjord framställning uppdrog *Kungl. Maj:t den 30 januari 1931* åt styrelsen att verkställa utredning rörande uppförande av särskilda paviljonger för vård av kvinnliga vuxna obildbara sinnesslöa vid vissa av statens sinnessjukhus samt att till *Kungl. Maj:t* inkomma med det förslag och de kostnadsberäkningar, som kunde därav föranledas.

Efter förnyad omprövning av frågan om den framtida användningen av ingenjörkompaniets kasernetablissemang å Vaxön förklarade sig *kasernkommittén* i skrivelse *den 31 maj 1931* vidhålla sitt förenämnda förslag i ämnet. I skrivelsen uttalade kommittén, bland annat, att så länge sinnessjukhus kombinerades med anstalter för här ifrågavarande slag av sinnesslöa (idioter), äventyrades den för sinnessjukvården viktiga psykologiska faktor, som låge i ett för allmänheten såväl som särskilt sinnessjukhusens patienter fullt klart åtskiljande mellan sinnessjukhus och idiotanstalt. Ur allmän humanitär synpunkt och särskilt med hänsyn till de sinnessjuka syntes därför kommitténs förslag med särskilda anstalter för idioter vara att föredraga framför medicinalstyrelsens förslag om annexanstalter till sinnessjukhusen.

Häröver avgav *medicinalstyrelsen* utlåtande *den 19 januari 1932*. Däri anförde styrelsen till bemötande av vad kommittén sålunda yttrat följande.

Ett avskiljande av här ifrågavarande sinnesslöa — som i främsta rummet vore påkallat därav att en del av dem genom osnygghet, skrik, utdunstningar av dålig lukt m. m. kunde förorsaka sin omgivning stora obehag — bleve på fullt effektivt sätt genomfört även genom den av styrelsen föreslagna anordningen. Genom denna ernåddes jämväl i fullt mått ett annat huvudsyfte med avskild vård för de sinnesslöa, nämligen möjligheten att genom speciella anordningar göra denna vård ändamålsenligare. För den av kommittén hävdade uppfattningen, att allmänheten och de å ett sinnessjukhus intagna sinnessjuka skulle känna sig illa berörda av att vid sjukhuset funnes en avdelning även för sinnesslöa, stode styrelsen främmande. Förhandenvaron å ett sjukhus av viss avdelning för obotliga syntes överhuvudtaget kunna verka sårande eller deprimerande endast på dem, som vårdades å sådan avdelning, eller deras anhöriga.

I utlåtandet framlade styrelsen vidare vissa beräkningar rörande anläggnings- och driftkostnaderna för å ena sidan den ifrågasatta Vaxholmsanstalten och å andra sidan de av styrelsen ifrågasatta särskilda paviljongerna. Av utlåtandet i denna del framgick, bland annat, att styrelsen på grund av *Kungl. Maj:ts* uppdrag den 30 januari 1931 låtit uppgöra ritningar och kostnadsberäkningar till en av de ifrågasatta paviljongerna, avsedd att förläggas till S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg, samt att styrelsen tänkt sig dels att en andra paviljong skulle förläggas antingen till Sundby sjukhus i Strängnäs eller till Västra Marks sjukhus i Örebro, dels ock att en tredje paviljong skulle förläggas till det planerade sinnessjukhuset i Gävleborgs län. Enligt de uppgjorda ritningarna skulle paviljongen vid S:ta Maria sjukhus erhålla 105 vårdplatser, och styrelsen räknade med att de övriga paviljongerna skulle bliva av samma storlek.

Föreliggande frågor blevo föremål för behandling i *propositionen nr 129 till 1932 års riksdag*. Föredragande departementschefen anförde därvid, att han

icke kunde tillstyrka kasernkommitténs förslag om anordnande av en sinnesslö-anstalt i Vaxöetablissemnet. Departementschefen framhöll vidare, att det av medicinalstyrelsen framlagda förslaget om anordnande vid sinnessjukhus av särskilda paviljonger för svårskötta obildbara sinnesslöa av kvinnkön låge närmast till hands. En sådan lösning förefölle ur ekonomisk synpunkt fördelaktigast. Med det jämförelsevis ringa platsantal det här gällde torde nämligen en för ändamålet inrättad specialanstalt komma att ställa sig dyrare såväl i anläggning som i drift. I sjukvårdshänseende — anförde departementschefen vidare — syntes den av medicinalstyrelsen förordade utvägen med hänsyn till möjligheterna att vidtaga lämpliga anordningar för det speciella vårdbehov, varom här vore fråga, kunna betraktas såsom fullt likvärdig med anordnandet av en särskild anstalt för ändamålet. Ej heller ur den egentliga sinnessjukvårdens synpunkt torde befogade invändningar kunna göras mot denna lösning av frågan.

Departementschefen ansåg emellertid, att i frågans dåvarande läge slutlig ståndpunkt icke borde tagas till spörsmålet, vid vilka sjukhus och efter vilken plan paviljonger för kvinnliga obildbara sinnesslöa borde uppföras eller vilket belopp, som för anordnande av dylika paviljonger borde beräknas. För ställningstagande därutinnan syntes — yttrade departementschefen — böra avvaktas den närmare utredning med mera utformade ritningsförslag samt detaljerade kostnadsberäkningar, som medicinalstyrelsen på grund av Kungl. Maj:ts uppdrag den 30 januari 1931 torde komma att framlägga och som borde underställas byggnadsstyrelsens granskning och utlåtande. Det förefölle icke utslutet, att de preliminärt uppskattade anläggningskostnaderna per vårdplats vid en dylik närmare utredning kunde nedbringas. Vidare syntes böra tagas under omprövning, huruvida icke — med hänsyn till att det av medicinalstyrelsen år 1928 till 329 vårdplatser uppskattade vårdbehovet vore att betrakta såsom ett minimibehov — en ökning av det totala platsantalet borde beräknas antingen genom höjning av antalet vårdplatser per paviljong eller genom planläggning av ytterligare en paviljong vid något av de sinnessjukhus, där inrättande av specialavdelning för berörda ändamål kunde ifrågakomma.

Departementschefen framhöll härefter ytterligare följande.

Medicinalstyrelsen hade räknat med att en paviljong för obildbara sinnesslöa kvinnor skulle anordnas vid S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg, vilken anstalt ursprungligen planlagts att omfatta två paviljonger å vardera 100 platser för sinnesslöa. I 1928 års hospitalsbyggnadsplan hade emellertid förutsatts, att de paviljonger om tillhopa 200 platser vid denna anstalt, som sålunda ursprungligen planerats men ej blivit uppförda, skulle anordnas för sinnessjuka, vilket man ansett kunna ske, eftersom ett stort antal vårdplatser för sinnesslöa beräknats kunna vinnas genom användande av lediga kasernetablissemnet. Om i enlighet med styrelsens senaste förslag en av dessa paviljonger toges i anspråk för obildbara sinnesslöa, måste detta medföra jämkning i hospitalsbyggnadsplanen såtillvida, som ersättning för de härigenom förlorade platserna för sinnessjuka finge beredas på annat sätt. Enligt vad från styrelsens sida under hand upplysts, hade styrelsen tänkt sig, att detta skulle ske genom beredande av 100 platser i en upptagningspaviljong vid ett annat sinnessjukhus; även de 100 sinnessjukplatser, som fortfarande skulle kunna beredas vid Hälsingborgsanstalten,

skulle anordnas i en upptagningspaviljong. Denna tanke anslöte sig till vad styrelsen i skrivelse den 28 november 1930 angående vissa omständigheter, som borde beaktas vid beräkningen av platsantalet för en blivande sinnessjukanstalt i Gävleborgs län, ifrågasatt beträffande anordnande vid de större sinnessjukhusen av upptagningspaviljonger för lugna och ömtåliga akut sjuka och överensstämde jämväl med den princip, som kommit till uttryck i statsmakternas beslut om anordnande av dylika paviljonger vid de då under uppförande varande sinnessjukhusen vid Umeå och i Jönköping samt vid sinnessjukhuset i Växjö i samband med den pågående utvidgningen av denna anstalt.

Till sist uttalade departementschefen, att han — oaktat frågan om anskaffande av anstaltsplatser för svårskötta obildbara sinnesslöa av kvinnkön icke för det dåvarande kunde i sin helhet göras till föremål för definitivt beslut av statsmakterna — ansett lämpligt, att detta spörsmål redan då underkastades den prövning, som erfordrades för ett ståndpunktstagande i princip till de båda omförmälda huvudalternativen, nämligen å ena sidan användande av kasernetablissemnetet å Vaxön och å andra sidan anordnande av paviljonger vid sinnessjukhus.

Riksdagen yttrade sig beträffande ifrågavarande spörsmål i *skrivelse den 7 juni 1932, nr 284*. Riksdagen anförde däri i huvudsak följande.

Riksdagen hade, utan att vilja bestrida, att vissa skäl talade för det av kasernkommittén framlagda förslaget, kommit till den uppfattningen, att anordnandet av anstaltsplatser för ifrågavarande vårdbehövande i enlighet med medicinalstyrelsens, av departementschefen förordade förslag måste anses medföra sådana fördelar, att planen på användande av Vaxöetablissemnetet för detta ändamål borde övergivnas. Riksdagen ville särskilt framhålla, att vid genomförande av sistnämnda förslag driftkostnaderna syntes, såsom i propositionen antytts, komma att ställa sig lägre än vid en enda för ändamålet inrättad specialanstalt, bland annat med hänsyn därtill, att kontorspersonal och viss ekonomipersonal vid vederbörande sjukvårdsanstalter icke torde behöva utökas vid förläggning dit av paviljonger, varom fråga vore. Lika med departementschefen ansåge riksdagen emellertid, att slutlig ståndpunkt nu icke borde tagas till frågan, vid vilka sjukvårdsanstalter och efter vilken plan paviljonger för svårskötta obildbara sinnesslöa av kvinnkön borde uppföras. Riksdagen ville dock ifrågasätta, huruvida icke det större antalet eller omkring 200 vårdplatser lämpligen borde förläggas till Västra Marks sjukhus i Örebro, och syntes förden skull möjligheterna därutinnan böra i första hand undersökas. Sedan definitivt ståndpunkt tagits därtill, torde frågan om platsen för beredande av ytterligare utrymme åt dessa vårdbehövande böra tagas under omprövning.

Den 17 juni 1932 beslöt Kungl. Maj:t därefter *dels* förklara, att det av Svea ingenjörkårs fästningsingenjörkompani tidigare disponerade kasernetablissemnetet å Vaxön icke skulle tagas i anspråk såsom statlig sinnesslöanstalt eller för annat statligt sjukvårdsändamål, *dels ock* anbefalla medicinalstyrelsen att vid fullgörande av det styrelsen den 30 januari 1931 lämnade uppdraget att verkställa utredning rörande uppförande av särskilda paviljonger för vård av kvinnliga vuxna obildbara sinnesslöa vid vissa statens sinnessjukhus beakta vad som i förevarande fråga anförts ej mindre av föredragande departementschefen i omförmälda proposition nr 129 än även av riksdagen i dess skrivelse nr 284.

Jag återgår härefter till medicinalstyrelsens förenämnda framställning av den 2 februari 1934.

Medicinalstyrelsen framhåller däri till en början, att styrelsen ännu icke varit i tillfälle att fullgöra det styrelsen den 30 januari 1931 och den 17 juni 1932 lämnade uppdraget. Med anledning av den av riksdagen ifrågasatta förläggningen till Västra Marks sjukhus av en paviljong för 200 sinnesslöa kvinnor har emellertid styrelsen uttalat, att redan nu vissa omständigheter kunde åberopas, som försvårade en så omfattande utvidgning av sjukhuset. Styrelsen har härom närmare anfört följande.

Det av sjukhuset disponerade området vore, såsom framginge av en skrivel-sen bifogad karta, rektangulärt med längdriktning i öster och väster. Östra kortsidan begränsades av gata, från vilken gator vore planerade och delvis utlagda jämväl längs båda långsidorna. Västra kortsidan vette mot obebyggd mark. Områdets bredd vore allenast 247 meter. Dess östra del vore till en längd av 270 meter upptagen av anstaltsbyggnaderna. Marken väster om denna del, nu använd för trädgårdsodling, vore den enda plats, som torde kunna ifrågakomma för ifrågavarande nya paviljong. Dess storlek vore i norr-söder, motsvarande områdets bredd, 247 meter och i öster-väster 110 meter. Den för S:ta Maria sjukhus planerade två-våningspaviljongen för omkring 100 vårdplatser upptog med promenadgårdar en yta av  $82 \times 50$  meter. Då byggnad och promenadgårdar — med hänsyn till att ifrågavarande patienter ofta vore genom skrik och oljud störande för omgivningen — måste erhålla ett avskilt läge icke blott från gatorna i norr och söder utan även från sjukhusbyggnaderna i öster, syntes det disponibla byggnadsområdet något så när tillräckligt för en paviljong med omkring 100 vårdplatser men alltför litet för en byggnad med dubbla platsantalet. Att uppföra ett för denna vård avsett hus i flera än två våningar för att därigenom minska byggytan syntes icke vara att tillråda.

För en utvidgning av Västra Marks sjukhus även för 100 vårdplatser erfordrades enligt en utredning, som omnämns i propositionen nr 129 år 1932, utökning av anstaltens ekonomicalentraler. Sannolikt skulle sådan utökning för dubbla antalet vårdplatser, särskilt vad anginge tvättinrättningen, vars kapacitet genom vården av dessa till stor del osnygga patienter komme att tagas starkt i anspråk, stöta på betydande svårigheter och draga avsevärda kostnader.

På grund av det anförda och under hänvisning till att under inga omständigheter hela behovet av vårdplatser för här ifrågavarande kategori kunde bli tillgodosett vid sjukhuset i Örebro har styrelsen icke nu framlagt förslag om uppförande vid nämnda sjukhus av paviljong för svårskötta obildbara sinnesslöa kvinnor. I stället har styrelsen — med framhållande av att det syntes angeläget att, därest statsfinansiella skäl ej lade hinder i vägen, inrättandet av åtminstone en mindre del av de behövliga platserna snarast möjligt komme till stånd — underställt Kungl. Maj:ts prövning det förslag till paviljong för sinnesslöa kvinnor vid S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg, vilket på uppdrag av styrelsen utarbetats år 1931 och som av styrelsen åberopats i dess förut omnämnda utlåtande av den 19 januari 1932.

Styrelsen meddelar, att förslaget uppgjorts av arkitekten C. Westman beträffande byggnadsarbetena, av ingenjören H. Theorell i fråga om värme- och ventilationsanordningar, av ingenjören J. Bergström med avseende å ledningar

för gas, vatten och avlopp samt av överingenjören T. Holmgren beträffande elektriska installationer.

Med avseende å utformningen av detta förslag har styrelsen lämnat i huvudsak följande redogörelse.

Byggnaden hade placerats med längdläge i öster-väster, norr om anstaltens nuvarande sjukvårdskomplex på ett avstånd av omkring 130 meter från närmaste paviljong för sinnessjuka.

Den vore beräknad att utföras i sten under tegeltak i två våningar med ett mittparti, avsett väsentligen för sköterskerum, i tre våningar. I källaren vore upptagna endast smärre utrymmen för värmekammare, skölj- och torkrum samt förråd. En trappuppgång vore förlagd till mittpartiet, en i vardera flygeln med utgång till promenadgård.

Vardera våningen vore, med sinsemellan lika plananordning, uppdelad i två avdelningar, av vilka de båda i östra delen av huset belägna vore avsedda för de oroliga patienterna, och de båda i västra för de relativt lugnare.

Vardera avdelningen för oroliga patienter — de mest oroliga i botten-våningen och de s. k. halvroliga i övre våningen — innehölle dagrum, matsal, 2 sovrum om vardera 8 platser, 8 enkelrum, av vilka 3 vid vaksal och 5 vid särskild korridor, samt badrum, toaletterum m. fl. erforderliga utrymmen. Vardera avdelningen för lugnare patienter — de lugnaste i övre våningen — hade dagrum, matsal, 3 sovrum om vardera 8 platser (i lugnaste avdelningen 10), 3 enkelrum, alla vid sovrum, samt bilokaler i likhet med avdelningarna för oroliga.

Vårdplatsernas antal utgjorde sålunda i avdelningen för oroliga 24, i avdelningen för halvroliga 24, i avdelningen för lugna 33 och i avdelningen för halvlugna 27, sammanlagt 108, av vilka 3 borde räknas som reservplatser.

Samtliga personalrum vore belägna i byggnadens mittparti; i bottenvåningen ett rum för översköterska och ett för en sköterska, i våningen 1 trappa upp samma anordning samt i våningen 2 trappor upp 5 rum för en och 5 rum för två sköterskor, i allt sålunda bostadsutrymme för 2 översköterskor och 17 sköterskor.

Vid byggnadens från huvudanstalten vettande sida föresloges anläggandet av två inhägnade promenadgårdar med soltält m. m.

Anordningarna för uppvärmning, vatten och avlopp samt elektrisk utrustning hade föreslagits anknutna till anstaltens befintliga anläggningar och utförda i huvudsaklig likhet med dessa.

I detta sammanhang har styrelsen anmärkt, att den för driften erforderliga ökningen av anstaltens personal torde med ledning av nu gällande arbetstidsbestämmelser kunna beräknas till 2 översköterskor, 33 sköterskor, e. o. sköterskor och elever samt 3 kvinnliga ekonomister. Då bostäder inom nybyggnaden föreslagits allenast för 19 sjukvårdspersonalen tillhörande befattningshavare, kunde, anför styrelsen, en ytterligare utökning av anstaltens personalbostäder för ungefär samma antal befattningshavare framdeles visa sig erforderlig. Denna fråga syntes emellertid lämpligen böra upptagas till prövning i samband med planerad utvidgning av anstalten med 100 nya platser för sinnessjuka.

Beträffande de beräknade *kostnaderna* för förslaget genomförande har styrelsen uppgjort följande sammanställning.

Byggnadskostnad (ingenjör E. Rignér) .....	386,050
Kulvert, soltält och stängsel (ingenjör E. Rignér) .....	17,300
Värmeledning (ingenjör H. Theorell) .....	41,000
Vatten- och avloppsledning (ingenjör J. Bergström) .....	72,000
Elektrisk anläggning (överingenjör T. Holmgren) .....	19,000
Administration, arkitekt- och kontrollantarvoden, planeringar kring byggnaden och oförutsett .....	64,650
	Summa kronor 600,000

Kostnaden per vårdplats har sålunda beräknats till 5,714 kronor eller, med reservplatserna inräknade till 5,555 kronor.

I utlåtande över förslaget har *sjukhusdirektionen* åberopat ett av överläkaren vid sjukhuset *F. G. H. Velanders* den 20 december 1933 avgivet yttrande i ärendet.

*Överläkaren Velanders* har framhållit vikten av en gynnsam miljö för behandlingen av nyinsjuknade känsliga sinnessjuka, samt uttalat, att störande inflytande från oroliga patienter borde i möjligaste mån minskas. På grund därav har han ansett ett förläggande till sjukhuset av de ifrågavarande sinnesslöa mindre lämpligt och i stället ifrågasatt en utvidgning av anstalten dels med avdelningar för omkring 150 oroliga sinnessjuka i syfte att därmed ernå desto lugnare miljö å övriga avdelningar, dels med en upptagningspaviljong om ett 50-tal platser, avsedd för nyinsjuknade känsliga sinnessjuka och alltså motsvarande de upptagningspaviljonger, vilka under senare år uppförts eller komme att uppföras vid Umedalens, Ryhovs och S:t Sigfrids sjukhus. Han har vidare ifrågasatt, huruvida icke den av medicinalstyrelsen föreslagna paviljongen för sinnesslöa kvinnor kunde förläggas till det för sinnesslöa av mankön avsedda under byggnad varande Vipeholms sjukhus vid Lund.

*Byggnadsstyrelsen*, som yttrat sig i ärendet den 25 januari 1934, har däri förklarat sig icke hava något att erinra mot föreliggande förslag. Styrelsen har emellertid funnit de beräknade byggnadskostnaderna väl höga och ansett, att desamma borde kunna nedbringas till 560,000 kronor.

*Medicinalstyrelsen* har med anledning av överläkaren Velanders och sjukhusdirektionens yttranden anfört, att styrelsen — på sätt redan framginge av föredragande departementschefens uttalanden i propositionen nr 129 till 1932 års riksdag — planerade uppförandet av en upptagningspaviljong vid S:ta Maria sjukhus för 100 sinnessjuka och av samma typ som de upptagningspaviljonger, vilka beslutats beträffande vissa andra sjukhus. Därmed skulle de av Velanders framhållna kraven komma att väl tillgodoses. Den föreslagna avlägset belägna paviljongen för sinnesslöa kvinnor syntes, anför styrelsen, icke böra tillmätas större betydelse för anstaltsmiljön, enär det under alla förhållanden vore oundgängligt, att oroliga sinnessjuka till stort antal måste beredas vård å anstalten.

Styrelsen framhåller, att en utvidgning av Vipeholms sjukhus för ifrågavarande ändamål icke torde erbjuda en lämpligare lösning av föreliggande vårdproblem. I frågan om avskiljandet av de sinnesslöa till specialanstalter åberopar



styrelsen i övrigt vad styrelsen i detta ämne anfört i sitt förut omförmälda den 19 januari 1932 avgivna utlåtande.

Med anledning av byggnadsstyrelsens yttrande förklarar medicinalstyrelsen, att styrelsen icke ville ifrågasätta hållbarheten av de kalkyler, som föranlett byggnadsstyrelsen att föreslå nedsättning av kostnadsbeloppet, samt att medicinalstyrelsen därför anslöte sig till byggnadsstyrelsens beräkning i ämnet. Av det erforderliga beloppet har medicinalstyrelsen ansett 300,000 kronor böra anvisas för nästa budgetår.

I enlighet härmed har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att en paviljong för 105 svårskötta obildbara sinnesslöa av kvinnkön finge uppföras vid sjukhuset i huvudsaklig överensstämmelse med det av styrelsen framlagda förslaget för en beräknad kostnad av 560,000 kronor, dels ock för sådant ändamål för budgetåret 1934/1935 bevilja ett anslag av 300,000 kronor.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, hava statsmakterna år 1932 i princip uttalat sig för att anstaltsvården för svårskötta obildbara sinnesslöa kvinnor borde tillgodoses icke genom uppförande av en specialanstalt utan genom anordnande av paviljonger vid sinnessjukhus. Däremot hava statsmakterna icke tagit ställning till spörsmålet, vid vilka sinnessjukhus och efter vilken plan dylika paviljonger böra uppföras. Riksdagen har emellertid ifrågasatt, huruvida icke det större antalet erforderliga vårdplatser eller omkring 200 lämpligen borde förläggas till Västra Marks sjukhus.

Departements-  
chefen.

Medicinalstyrelsen har nu — med hänsyn till att en fullständig plan rörande ordnandet av anstaltsvården för här ifrågavarande sjuka ännu icke hunnit utarbetas — framlagt ett förslag, åsyftande en partiell lösning av frågan genom uppförande av en av de tre paviljonger, varmed styrelsen tidigare kalkylerat. Något avgörande hinder mot att i denna ordning söka tillgodose det trängande behovet av vård för dessa sjuka synes mig icke förefinnas. Fastmer torde övervägande skäl tala för ett dylikt tillvägagångssätt. Det kan nämligen knappast anses tillfredsställande att, medan frågan om anstaltsvård för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön för flera år sedan vunnit sin lösning, nämligen genom beslut av 1930 och 1931 års riksdagar, ännu intet åtgjorts för beredande av vård åt motsvarande kategorier sjuka av kvinnligt kön. Då en fullständig plan för ordnandet av anstaltsvården beträffande ifrågavarande kvinnor förutsätter ytterligare utredning i ämnet och alltså tillsvidare icke kan framläggas, synes det önskligt, att redan nu vidtagas sådana åtgärder i ämnet, som kunna äga rum utan föregripande av den kommande utredningen. Härvid är att märka, att det system med sinnesslöpaviljonger vid olika sinnessjukhus, för vilket statsmakterna uttalat sig, väl lämpar sig att genomföras successivt. Med hänsyn till det anförda ansluter jag mig till den av medicinalstyrelsen framförda tanken att redan i nuvarande läge besluta om uppförande av en paviljong för sinnesslöa kvinnor tillhörande de obildbara svårskötts kategorier.

Vad härefter angår förläggningen av en dylik paviljong, framgår av medicinalstyrelsens utredning, att ur olika synpunkter svårigheter möta mot ett

realiserande av projektet att uppföra en paviljong för 200 sjuka vid Västra Marks sjukhus. Med hänsyn härtill torde frågan, huruvida en paviljong av här avsett slag bör uppföras vid nämnda sjukhus samt, därest så befinnes ändamålsenligt, vilken storlek en dylik paviljong bör erhålla, kräva ytterligare övervägande.

Däremot synes mig medicinalstyrelsens förslag att förlägga en paviljong om 105 vårdplatser till S:ta Maria sjukhus vara av beskaffenhet att kunna tillstyrkas. Förhållandena vid nämnda sjukhus synas väl lämpade för en dylik förläggning, och ett beslut om uppförande av en paviljong av denna storleksordning skulle lämna statsmakterna tillräcklig handlingsfrihet med avseende å det framtida ordnandet av förevarande vårdfråga. Av det anförda följer, att jag icke biträder den ståndpunkt i ämnet, som intagits av sjukhusets överläkare och direktion — en ståndpunkt som för övrigt måste anses strida mot de principer i ämnet, vilka år 1932 vunnit statsmakternas gillande.

Ej heller mot den utformning, som det framlagda förslaget erhållit, har jag någon anmärkning att framställa. Kostnaderna för byggnadsföretaget torde i överensstämmelse med byggnadsstyrelsens kalkyler böra uppskattas till 560,000 kronor. För arbetenas påbörjande torde härav för nästa budgetår böra beräknas ett belopp av 300,000 kronor.

### **Utvidgning av vattenverket vid S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg m. m.**

I skrivelse den 5 februari 1934 har medicinalstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel för utvidgning m. m. av vattenverket vid S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg m. m.

I skrivelsen har styrelsen inledningsvis lämnat vissa uppgifter beträffande de nuvarande anordningarna för sjukhusets förseende med vatten. I sådant hänseende har styrelsen anført bland annat.

Vid sjukhuset finnes ett vattenverk för användande av inom sjukhusets område befintlig grundvattentäkt. Därmed tillgodosåges emellertid endast en del, omkring hälften, av sjukhusets vattenbehov; resten levererades av Hälsingborgs stad från dess vattenverk.

Grundvattnet hade vid verkets anläggande haft relativt låg hårdhetsgrad, 5° (tyska). På grund av en järnhalt av 3.8 mg per liter och en obetydlig halt av mangan hade anlagts ett luftningsfilter. Vattnets hårdhetsgrad hade emellertid stigit till 12 å 13°, järnhalten till 6 och upp till 9.8 mg per liter samt manganhalten till omkring 0.4 mg per liter. Dessutom hade vattnet visat sig vara aggressivt, sannolikt beroende på dess halt av kolsyra, som vid senaste analystillfälle uppgått till 16 mg per liter.

Därigenom hade utökade och mera effektiva anordningar för luftningsrening och filtrering blivit erforderliga.

Då möjligheten till erhållande av större mängd grundvatten icke syntes utesluten, borde undersökning i sådant syfte genom upptagande av ny borrhunn och propumpning företagas.

Kostnaderna för vattnet från det egna verket skulle, även om utgifterna för planerade reningsanordningar toges i betraktande, utgöra föga mera än tredjedelen av priset för det av staden levererade vattnet.

Den nuvarande hårdhetsgraden hos vattnet från sjukhusets vattentäkt och den i allmänhet ännu större hårdheten hos stadens vatten påkallade, utöver redan

anordnad avhårdning av ångpannevattnet, avhårdning jämväl av vatten till tvättinrättning och kök samt till varmvattenberedning.

Styrelsen har härefter hänvisat till ett dess skrivelse bifogat av ingenjören J. Bergström på anmodan av styrelsen utarbetat och med skrivelse den 29 december 1933 överlämnat förslag angående erforderliga åtgärder till förbättrande av vattenförhållandena vid sjukhuset. Förslaget innebär väsentligen följande.

Vattenledningsverkets reningsanläggning skulle utvidgas genom uppförande av en ny luftnings- och filterbyggnad. Samtidigt vidtoges vissa anordningar till förbättrande av den hittillsvarande reningsanläggningen, vilken alltjämt bibehölls. Ett nytt pumpverk för råvatten anskaffades. Undersökningar verkställdes rörande möjligheterna att å sjukhusets område erhålla mera grundvatten. Två nya avhårdningsfilter anlades för möjliggörande av avhårdning av sjukhusets vatten för tvätt, kök och varmvattenberedning.

*Kostnaderna* för förslagens genomförande hava av Bergström beräknats på följande sätt.

*Utvidgning av sjukhusets vattenledningsverk.*

Luftningsrum, reaktionsbassäng och snabbfilter av armerad betong, omslutningsbyggnad av tegel m. m. ....	45,000	
Regleringsapparater, avstängningsventiler m. m. ....	15,000	
Ett elektromotordrivet spolvattenpumpverk .....	5,000	
Utvändiga rörledningar för vatten och avlopp m. m. ....	7,000	
Utvidgning av slamsamlaren .....	3,000	
Ändring av luftningsanordningen i den befintliga anläggningen	500	75,500

*Nytt pumpverk för råvatten.*

Ett elektromotordrivet pumpverk för uppfordring av råvatten med tillhörande instrumentering och rörledningar m. m. ....	3,500	
---	-------	--

*Undersökning av grundvattentillgången.*

Borrning, provpumpning, rörledningar m. m. ....	14,000	
---	--------	--

*Avhårdningsfilter.*

Två avhårdningsfilter med tillhörande saltlösningsskar, vattenmätare, montering m. m. ....	16,500	
Rörledningar för vatten och avlopp .....	3,500	
Tillbyggnad till maskinhuset för avhårdningsfiltren .....	12,000	32,000

Summa kronor 125,000

I beräkningen ingå kostnader för ritningar, kontroll, diverse och oförutsett.

Medicinalstyrelsen har infortrat yttranden över Bergströms förslag dels av sjukhusdirektionen, dels ock av byggnadsstyrelsen.

*Sjukhusdirektionen* har i skrivelse den 18 januari 1934 såsom eget yttrande åberopat ett av sysslomannen vid sjukhuset avgivet yttrande, däri denne förklarar sig icke hava något att erinra mot förslaget.

*Byggnadsstyrelsen*, som yttrat sig i ämnet den 25 januari 1934, har anfört, att styrelsen ur teknisk synpunkt icke hade något att erinra beträffande den föreslagna anläggningen, och att de beräknade kostnaderna syntes skäligen. Styrelsen har emellertid framhållit, att endast schematiskt upprättade utredningsritningar (planer och sektioner) föreläge beträffande de i samband med vattenledningsverkets utvidgning erforderliga husbyggnaderna och att styrelsen där-

för förutsatte, att styrelsen i sinom tid bleve i tillfälle att granska fullständiga ritningar till dessa byggnader.

*Medicinalstyrelsen* har förklarat sig icke hava något att erinra mot vad byggnadsstyrelsen anfört. I enlighet härmed har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att utvidgningsarbeten m. m. beträffande vattenverket vid sjukhuset finge för en beräknad kostnad av 125,000 kronor utföras i huvudsaklig överensstämmelse med förutberörda förslag, dels ock för budgetåret 1934/1935 för ändamålet bevilja ett anslag å nämnda belopp.

Departements-  
chefen.

De av medicinalstyrelsen förordade anordningarna för rening av grundvattnet vid ifrågavarande sjukhus torde vara nödvändiga och bära därför komma till utförande. Jämväl övriga föreslagna åtgärder synas ändamålsenliga och av beskaffenhet att bära vidtagas. Särskilt vill jag framhålla, att ett genomförande av den föreslagna vattenavhårdningen torde komma att icke oväsentligt minska sjukhusets kostnader för tvättmedel samt jämväl medföra minskad slitning av de därstädes tvättade kläderna.

Mot de framlagda kostnadsberäkningarna synes mig i stort sett icke vara något att erinra. Dock torde kostnaderna efter den nu träffade uppgörelsen i byggnadskonflikten kunna uppskattas till 120,000 kronor. I likhet med byggnadsstyrelsen förutsätter jag att, innan arbetena igångsättas, nämnda styrelse skall beredas tillfälle att granska fullständiga ritningar till de husbyggnader, vilka ingå i det föreliggande förslaget. Då arbetena torde bära verkställas utan uppskov och lämpligen kunna utföras under ett budgetår, får jag tillstyrka, att för deras utförande för budgetåret 1934/1935 beräknas ett belopp av 120,000 kronor.

### Reningsverk för avloppsvattnet vid Sätters sjukhus.

I skrivelse den 17 februari 1933 har *medicinalstyrelsen* gjort framställning om anvisande av medel för anläggande av ett reningsverk vid Sätters sjukhus.

Styrelsen har däri till en början lämnat en redogörelse för de nuvarande avloppsförhållandena vid sjukhuset, därvid styrelsen yttrat i huvudsak följande.

Sätters sjukhus vore beläget vid norra stranden av sjön Ljustern, därifrån sjukhuset toge sitt vatten och dit jämväl avloppsvattnet från sjukhuset utleddes. Vattenintaget vore förlagt i sjöns västligaste del nära dess huvudtillflöde, medan avloppsledningen, som vore kombinerad för spill-, dränage- och dagvatten, utmynnade i sjön på ett avstånd från intaget av omkring 1,400 meter i (östlig) riktning mot sjöns utlopp genom Ljusterån, vid vilket Sätters stad vore belägen, söder om ån. Avståndet mellan sjukhusets avloppsmynning och stranden närmast staden vore jämväl omkring 1,400 meter. Strömriktningen i sjön ginge från sjukhuset mot staden.

Vid sjukhusets planläggning hade staden gjort utfästelse, att för sjukhuset behövlig och av sjukhuset bekostad kloakledning finge utan kostnad för staten framdragas över stadens eller enskilda jordägare tillhörig mark. Utfästelsen hade avsett ledningens införande i Ljusterån öster om stadens område.

Sedan den nuvarande anordningen för avloppet beslutits, hade ägaren av

den närmast staden belägna marken vid sjöns södra strand hos länsstyrelsen sökt utverka förbud mot avloppets utmynnande i sjön. Denna framställning hade av länsstyrelsen lämnats utan avseende, och Kungl. Maj:t hade, efter anförda besvär, genom resolution i regeringsrätten den 4 april 1911 icke gjort ändring i länsstyrelsens beslut. I yttrande med anledning av framställningen hade emellertid medicinalstyrelsen uttalat, bland annat, att styrelsen givetvis skulle vidtaga nödiga åtgärder mot befarade olägenheter genom sjöns förorening, därest sådan framdeles skulle uppstå. Dessförinnan hade styrelsen på grund av åtskilliga andra genom länsstyrelsen överlämnade skrifter från ortsbefolkningen, i vilka liknande farhågor kommit till uttryck, tillmötesgått en hemställan från länsstyrelsen att borttaga ett fåtal för vissa bostäder vid sjukhuset inrättade vattenklosetter.

Två nya för oroliga patienter inrättade paviljonger, som tagits i bruk år 1923, hade emellertid utrustats med vattenklosetter, och klagomål över sjöns förorenande hade därefter ånyo framförts.

Sålunda hade år 1928 från hälsovårdsnämnden i Säter till styrelsen ingivits en skrivelse med anhållan, att styrelsen måtte råda bot på de missförhållanden, som vållades av sjöns förorenande genom sjukhusets kloakledningar. I skrivelsen hade anförts, bland annat, att stadens invånare för erhållande av kallbad väsentligen vore hänvisade till sjön Ljustern, att staden knappast ägde möjlighet att annorstädes än i denna sjö anskaffa is för husbehov, att exkrementer funnits flyta omkring i sjön och påträffats infrusna i från sjön hämtad is samt att stadens myndigheter vid eldsvåda eller vattenbrist ofta nödgades pumpa vatten från sjön i stadens vattenledning, enär stadens tillgång till grundvatten vore otillräcklig. Vid sammanträde den 20 februari 1928 hade stadsfullmäktige i staden beslutit instämma i den av hälsovårdsnämnden gjorda framställningen.

Styrelsen meddelar vidare, att professor K. Sondén, som på uppdrag av styrelsen företagit vissa undersökningar i ämnet, i en år 1930 avgiven promemoria förklarar, att sjön om möjligt borde befrias från där befintliga kloakutlopp, vilka borde förläggas till Ljusterån, att, då detta icke kunde ske utan olägenhet för nedströms boende, om ej kloakvattnet före utsläppandet i sjön befriades från slam, sådan rening borde äga rum samt att sjukhusets kloaker därför borde sammanföras till ett reningsverk med denna uppgift.

Styrelsen har härefter anfört, att de av professor Sondén gjorda undersökningarna på grund av styrelsens uppdrag fullföljts av ingenjören J. Bergström, som med skrivelse den 15 februari 1933 till styrelsen inkommit med utredning och förslag till fullständigt reningsverk för spillvattnet från sjukhuset.

Bergström har i sin skrivelse beträffande frågan om behovet av ett fullständigt reningsverk vid sjukhuset anfört i huvudsak följande.

Det hade sedan längre tid varit av behovet påkallat, att få vattenklosetter allmänt inrättade vid sjukhuset, i likhet med vad fallet vore vid flertalet av sinnessjukhusen, men hade detta med hänsyn till de rådande avloppsförhållandena dittills icke varit möjligt. Därest nu skulle anläggas ett reningsverk för avloppsvattnet, borde detta ske på sådant sätt, att vattenklosetter kunde allmänt inrättas.

Den av Sondén förordade slamreningen innebure icke fullständig rening av avloppsvattnet. Sondéns förslag anslöte sig till de nuvarande förhållandena med ett fåtal vattenklosetter. Vid ett allmänt inrättande av vattenklosetter beräknades antalet dylika klosetter komma att uppgå till omkring 250.

Enbart slamrenat avloppsvatten av den beskaffenhet, som för närvarande avrunne från sjukhuset, kunde icke, utan att förr eller senare nya klagomål från stadens sida vore att befara, utsläppas i Ljusterån på närmare håll än strax norr om Säterdalen, på ett avstånd från sjukhusområdet av omkring 3,000 meter. Till denna punkt kunde icke fritt fall erhållas utan måste avloppsvattnet pumpas. Staden hade visserligen vid underhandlingarna rörande sjukhusets förläggande till Säter gjort utfästelse, att den för sjukhuset behöfliga och av medicinalstyrelsen bekostade avloppsledningen finge utan kostnad för staten framdragas över staden och enskilda tillhöriga markområden, men staden hade icke utfäst sig att svara för de ersättningsanspråk, som utan tvivel komme att framställas från markägarna *nedanför* den punkt, där avloppsvattnet i detta fall skulle utsläppas. Ett slamrenat vatten vore visserligen befriat från större slampartiklar och till en viss grad även från mindre sådana, men det vore ur hygienisk synpunkt icke så renat, att utsläppandet i ett mindre vattendrag såsom Ljusterån kunde ske utan hygienisk risk för dem som inom ett visst avstånd från utloppsstället använde vattnet till dricksvatten eller hushållsändamål. Detta skulle i ännu högre grad bliva fallet, om vattenklosetter allmänt inrättades inom sjukhuset.

En fullständig rening av avloppsvattnet vore därför erforderlig i föreliggande fall. Därest en dylik rening komme till stånd, kunde givetvis det renade vattnet utan olägenhet utsläppas direkt i sjön.

Bergström har vidare under hänvisning till den förslaget bifogade ritningen redogjort för det av honom utarbetade förslaget till reningsverk på i huvudsak följande sätt.

Avloppsledningarna inom sjukhuset vore till större delen anordnade efter det kombinerade systemet, d. v. s. regnvatten och spillvatten avleddes genom samma ledningar. För att begränsa reningsverkets storlek borde emellertid sådan ändring av avlopps nätet göras, att i huvudsak endast spillvatten tillfördes detsamma. Denna ändring utfördes bäst på det sätt, att regnvattnet avleddes direkt till sjön genom nya ledningar, till vilka regnvattenbrunnarna inkopplades.

De befintliga ledningarna borde bibehållas som spillvattenledningar och förbindas med en uppsamlande huvudledning, genom vilken spillvattnet tillfördes reningsverket. Den nuvarande huvudavloppsledningen till sjön finge avkopplas från spillvattensystemet och förbindas med det nya regnvattensystemet.

Den mängd spillvatten, som skulle renas, motsvarades i huvudsak av vattenförbrukningen med tillägg av det genom ledningarna avrinnande dräneringsvattnet. Den totala mängden spillvatten kunde efter vattenklosetters inrättande beräknas komma att i medeltal uppgå till cirka 500 kbm. per dygn. Maximivrinningen till reningsverket kunde beräknas bliva cirka 700 kbm. exklusive dräneringsvatten, som uppskattades till cirka 200 kbm. per dygn.

Det föreslagna reningsverket utgjordes av två sammanbyggda emscherbrunnar för slammets avskiljande och en med dessa sammanbyggd utjämningsbassäng, till vilken spillvattnet från emscherbrunnarna avrunne. Det sålunda slamrenade vattnet avleddes till två biologiska filter, vilket på grund av höjdförhållandena måste ske medelst pumpning. Det i emscherbrunnarna kvarblivande slammet uppfordrades medelst en tryckluftestern till en slamtorkningsplan. Från filtret finge det renade vattnet avrinna direkt till sjön genom en till lågvattenytan utdragen ledning. Anordningarna vore sådana, som erfarenheten från en mängd anläggningar visat vara lämpliga.

För reningsverkets placering hade Sätters stad erbjudit fri mark inom det invid sjukhusområdet belägna s. k. Siggeboområdet under förutsättning, att avloppet från den del av Burhagens till staden hörande egnahemsområde, som för närvarande avleddes till sjön, finge tillföras reningsverket.

Ursprungligen hade varit avsett att förlägga hela reningsanläggningen inom sjukhusets område på en med hänsyn till höjdförhållandena lämplig plats strax sydost om portvaktstugan vid entrén, mellan järnvägen och sjön. Denna plats hade befunnits vara den enda, som kunde ifrågakomma med hänsyn till anläggningens kostnaderna. Mot densamma kunde emellertid invändas, att hela reningsanläggningens förläggande omedelbart invid entrén vore mindre tilltalande även om anläggningen genom busk- och trädplanteringar skulle kunna i viss mån bortskymmas.

Möjligheten att begagna sig av det av staden gjorda erbjudandet hade tagits under noggrann omprövning vid förslagets upprättande. Det hade därvid befunnits, att ett förläggande av hela anläggningen till stadens område med hänsyn till driften icke skulle bli lämpligt, men att det däremot skulle vara önskvärt att därstädes få placera de biologiska filtren, som krävde det största utrymmet. Höjdförhållandena inom det erbjudna området vore sådana, att spillvattnet måste pumpas till en därstädes förlagd anläggning. Om emellertid emscherbrunnarna, utjämningsbassängen och slamtorkningsplanen bibehöllas inom sjukhusområdet, och allenast filtren förlades till stadens område, behövde endast det från emscherbrunnarna avrinnande vattnet pumpas, vilket i alla händelser måste ske, även om anläggningen i sin helhet förlades inom sjukhusets område.

Av verkställda jämförande kostnadsberäkningar hade framgått, att en sådan uppdelning av anläggningen, med en del inom sjukhusområdet och en del inom det av staden erbjudna området, medförde något högre kostnad än om hela anläggningen förlades inom sjukhusområdet. De fördelar för sjukhuset, som vunnes genom berörda uppdelning, vore dock så betydande, att de väl vore värda den ökade kostnaden.

Stadens förutnämnda villkor för markupplåtelsen, att avloppsvattnet från egnahemsområdet Burhagen skulle få avledas till reningsanläggningen, innebure ett tillskott av omkring 25 kbm. per dygn till den vattenmängd, som skulle renas. Någon inverkan på anläggningens storlek hade detta icke, då denna kvantitet kunde inrymmas i den marginal, som alltid måste finnas vid beräkandet av en anläggning av detta slag.

Om alltså mottagandet av avloppsvattnet från Burhagensområdet icke inverkade på anläggningens kostnaderna för själva reningsverket, komme det däremot att inverka på driftkostnaderna, nämligen på utgifterna för pumpning och slamuppföring. Staden borde därför förbinda sig att betala den del av driftkostnaderna, som kunde beräknas bli en följd av tillrinningen från egnahemsområdet. Staden borde därjämte själv utföra och bekosta avloppsledningen från Burhagens område till emscherbrunnarna.

*Kostnaderna* för reningsverket hava av Bergström beräknats enligt två olika alternativ, därav alt. I förutsätter, att reningsverket förlägges delvis till sjukhusets område och delvis till det av staden erbjudna området, medan alt. II utgår från att reningsverket helt förlägges till sjukhusområdet. Kostnaderna enligt alt. I framgå av följande tablå.

*Reningsanläggningen.*

Två sammanbyggda emscherbrunnar med utjämningsbehållare av armerad betong .....	67,000	
Filteranläggning bestående av två biologiska filter med filterbädd på betongplatta .....	162,500	
Slamtorkningsplan .....	2,500	
Två elektromotordrivna centrifugalpumpverk .....	8,500	
Tryckeistern för slamuppfordringen från emscherbrunnarna ..	15,000	
Huvudavloppsledning från sjukhuset till reningsverket ....	16,000	
Pumpledning från utjämningsbehållaren till filtren .....	7,000	
Utvändiga avloppsledningar vid emscherbrunnarna .....	2,500	
Vattenledning .....	14,500	
Avloppsledning (reservledning) från utjämningsbehållaren till sjön .....	13,000	
Avloppsledning från biologiska filtren till sjön .....	16,500	325,000

*Nya regnvattenledningar inom sjukhusområdet.*

Ledningar med läggning, schaktning, återfyllning, spåntning m. m. ....	57,500	
24 st. nedstigningsbrunnar m. m. ....	11,500	
Berg- och stensprängning .....	6,000	75,000
		<hr/> Summa kronor 400,000

Beträffande *alt. II* anför Bergström, att det förutsatte en total kostnad av 375,000 kronor. Den till 25,000 kronor uppgående kostnadsminskningen berodde på att enligt detta alternativ utgifterna för pumpledning och vattenledning bleve mindre och att avloppsledningen från utjämningsbehållaren till sjön bleve obehörlig.

Bergström meddelar tillika, att i samtliga kostnadskalkyler ingå utgifter för ritningar, kontroll och diverse samt oförutsedda utgifter.

Bergström har för sin del tillstyrkt, att anläggningen måtte komma till utförande enligt *alt. I*.

*Medicinalstyrelsen*, som med sin förenämnda skrivelse överlämnat samtliga till ärendet hörande handlingar, har däri anslutit sig till Bergströms förslag. Styrelsen har särskilt betonat vikten av att ett fullständigt reningsverk — omfattande såväl slamrensingsbrunnar som biologiska filter — komme till stånd, så att möjlighet erhöles att utan risk för sjövattnets förorening utrusta sjukhuset med vattenklosetter.

Av de två alternativen har styrelsen i likhet med Bergström förordat *alt. I*. Styrelsen har som skäl härför åberopat, dels att det på sätt Bergström framhållit ur sjukhusets synpunkt vore synnerligen önskvärt, att reningsverket utfördes enligt detta alternativ, dels ock att ett realiserande av nämnda alternativ skulle medföra att Burhagens egnahemssamhälle, som omfattade 25 stugor och hade en befolkning av omkring 200 personer, på ett enkelt sätt finge ordnad en hygieniskt viktig angelägenhet, vilket givetvis vore av intresse för det allmänna.

Under hänvisning till att något för staden bindande avtal i ämnet ännu icke föreläge, har emellertid styrelsen anført, att styrelsen tänkt sig att ett eventuellt beslut om reningsverkets anordnande skulle kunna avse *alt. I*, under förutsätt-



ning att av Kungl. Maj:t godkänt avtal om egnahemsområdet Burhagens anslutning till reningsverket komme att avslutas, men alt. II, för den händelse dylikt avtal icke komme till stånd.

Styrelsen, som icke haft något att erinra mot de av Bergström uppgjorda kostnadsberäkningarna, har ansett att för budgetåret 1933/1934 borde anvisas omkring hälften av de för anläggningen beräknade totalkostnaderna.

I enlighet härmed har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att ett reningsverk för avloppsvattnet från sjukhuset finge för en beräknad kostnad av högst 400,000 kronor utföras i huvudsaklig överensstämmelse med berörda förslag, därvid det skulle få ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra, vilketdera av de i förslaget upptagna båda alternativen borde komma till utförande, dels ock för budgetåret 1933/1934 för ändamålet bevilja ett anslag av 200,000 kronor.

I häröver den 2 mars 1933 avgivet utlåtande har *byggnadsstyrelsen* anført, att styrelsen, som icke hade något att i ärendet erinra, i likhet med medicinalstyrelsen funne alt. I vara att förorda, dock under förutsättning att denna lösning av frågan icke komme att medföra några extra kostnader för statsverket utöver den beräknade kostnadssumman å 400,000 kronor.

Av den föreliggande utredningen synes mig framgå, att redan under nuvarande förhållanden ett påtagligt behov av ett reningsverk för avloppsvattnet från sjukhuset föreligger. Med hänsyn härtill och då jag i det följande kommer att förorda, att sjukhuset genomgående förses med vattenklosetter, tillstyrker jag, att medel nu beviljas för anordnande av ett reningsverk. Jag får jämväl förorda, att anläggningen utföres i enlighet med det av medicinalstyrelsen framlagda förslaget. Av de två alternativ, detta förslag inrymmer, synes alt. I vara att föredraga. Reningsverket torde därför lämpligen böra anordnas i enlighet med sistnämnda alternativ. Jag utgår därvid från att med staden Säter skall kunna träffas sådan uppgörelse att den ifrågasatta anslutningen av Burhagens egnahemsområde till reningsverket icke för statsverket medför ökade driftkostnader ävensom att staden åtager sig att själv bekosta för anslutningen erforderliga ledningar från egnahemsområdet till reningsverket. Skulle mot förmodan en överenskommelse med staden icke kunna komma till stånd på dylika villkor, torde det böra stå Kungl. Maj:t fritt att besluta om reningsverkets utförande enligt alt. II.

Kostnaderna för anläggningen torde på grund av de minskade arbetskostnader, vilka följa med den nyligen träffade uppgörelsen i byggnadskonflikten, kunna uppskattas till 380,000 kronor för alt. I och 355,000 kronor för alt. II. I enlighet med vad jag nyss anförde torde kostnaderna böra beräknas enligt det dyrare alternativet och således upptagas till 380,000 kronor. Härav läres för nästa budgetår böra anvisas ett belopp av 200,000 kronor.

### Utvidgning av vattenverket vid Sätters sjukhus.

I skrivelse den 7 februari 1934 har medicinalstyrelsen — under hänvisning till ett skrivelsen bifogat, av ingenjören J. Bergström upprättat förslag —

gjort framställning om anvisande av medel för verkställande av viss utvidgning av vattenverket vid Sätters sjukhus.

Rörande förslagetets innebörd har styrelsen åberopat en av Bergström i skrivelse den 15 januari 1934 i ämnet lämnad redogörelse. I denna skrivelse har Bergström rörande behovet av utvidgat vattenverk anfört i huvudsak följande.

Även sedan det i det föregående omförmälda reningsverket blivit utfört, föreläge i viss grad fortfarande möjligheter till sådan förorening av sjön Ljustern, från vilket sjukhuset erhöle sitt vattenledningsvatten, att en tillförlitlig rening av sjöns vatten vore nödvändig, om ett ur hygienisk synpunkt anmärkningsfritt vattenledningsvatten skulle erhållas.

Vattnet renades för närvarande medelst långsamfiltrering genom sand. Den tillgängliga filterytan utgjorde 164 kbm., fördelad på två filter. Av hygieniska skäl borde filterhastigheten endast undantagsvis få överstiga 100 mm. per timme. Under förutsättning att filtreringen kunde fortgå med nämnda hastighet dygnet runt, skulle normalt kunna erhållas 385 kbm. per dygn. Filtringen måste emellertid till en viss grad rättas efter pumpningstiden, vilket medförde, att under natten en mindre filterhastighet måste förekomma än under dagen.

Medelförbrukningen vid sjukhuset utgjorde 455 kbm. vatten per dygn, medan maximiförbrukningen kunde vid normal beläggning uppskattas till 600 kbm. per dygn. Redan vid förstnämnda förbrukning måste alltså gränsen för den tillåtna filterhastigheten överskridas. Vid maximiförbrukningen erhöles en filterhastighet av minst 200 mm. per timme, och då det ena filtret vore avstängt för rensning eller påfyllning av ny sand, bleve hastigheten dubbelt så stor eller minst 400 mm.

En överbelastning av filtren förekomme således, varför under nuvarande förhållanden nöjaktig rening icke alltid erhöles. Detta hade även bekräftats av verkställda bakteriologiska undersökningar av det filtrerade vattnet. En utvidgning av reningsanläggningen vore följaktligen nödvändig. Än mera erforderlig bleve en dylik utvidgning, om, såsom planerades, sjukhuset komme att allmänt förses med vattenklosetter. Det kunde nämligen beräknas, att under nämnda förutsättning sjukhusets vattenförbrukning komme att ökas med minst 20 procent.

Bergströms redogörelse för det föreslagna reningsverket innehåller väsentligen följande.

Ett nytt dubbelfilter borde anläggas, i huvudsak anordnat på samma sätt som det nuvarande filtret. Det nya filtret borde bliva av sådan storlek, att även när ett av filtren vore avstängt för rensning och påfyllning av sand, filterhastigheten i det andra filtret ej ens vid maximal vattenförbrukning behövde överstiga 100 mm. per timme. Med hänsyn till det planerade inrättandet av vattenklosetter torde maximiförbrukningen böra uppskattas till 720 kbm. per dygn. Den behövliga nya filterytan hade med angivna utgångspunkter beräknats till  $(2 \times 115)$  230 kbm.

Det nya filtret skulle utföras av armerad betong och förses med överbyggnad av trä.

För upplag av filtersand och för tvättning av sand skulle anordnas en betongplan och anskaffas en sandtvättningsmaskin.

För råvattenuppfordringen funnes nu två elektromotordrivna centrifugalpumpverk, uppställda i ett mindre pumphus omkring 800 meter väster om filteranläggningen. Av pumpverken vore ett förslitet. Detta borde ersättas med ett nytt av större kapacitet.

För renvattenuppfordringen funnes två i maskinhuset uppställda ångpumpverk, vilka båda vore så förslitna, att de icke lämpligen kunde användas för den kontinuerliga driften, men däremot kunde kvarstå i reserv. I deras ställe skulle anskaffas ett elektromotordrivet centrifugalpumpverk. Man skulle härigenom bliva oberoende av ångcentralens drift, vilket särskilt sommartiden vore till stor fördel.

Kostnaderna för vattenverkets utvidgning hava av Bergström beräknats på följande sätt:

Nytt tvådelat långsamfilter av armerad betong med överbyggnad av trä, invändiga rörledningar och ventiler, sand, singel m. m. ....	70,000
Rörledningar och ventiler utanför byggnaderna .....	7,700
Betongplan för upplag av filtersand, sandtvättningsmaskin m. m. ....	7,600
Ett elektromotordrivet centrifugalpumpverk för uppfordring av råvatten, jordkabel, erforderlig instrumentering .....	7,000
Ett elektromotordrivet centrifugalpumpverk för uppfordring av renvatten, erforderliga ledningar och instrumentering .....	3,500
Anordnandet av ett nytt pumprum i maskinhuset .....	2,400
Vattenmätare med ventiler och rördelar .....	1,300
	Summa kronor 99,500

De beräknade kostnaderna avse även ritningar, kontroll och diverse samt oförutsedda utgifter.

*Byggnadsstyrelsen* har i utlåtande den 1 februari 1934 meddelat, att styrelsen icke hade något att erinra vare sig mot förslaget eller mot kostnadsberäkningarna.

*Medicinalstyrelsen* anser, att den föreslagna utvidgningen bör komma till stånd under loppet av nästa budgetår.

Styrelsen har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att utvidgning av vattenledningsverket vid sjukhuset finge utföras i huvudsaklig överensstämmelse med omförmälda förslag för en beräknad kostnad av 99,500 kronor, dels ock för budgetåret 1934/1935 för ändamålet bevilja ett anslag å nämnda belopp.

Av det anförda lär framgå, att den nuvarande reningen av vattenledningsvattnet till Sätters sjukhus är bristfällig och att vattenverket vid sjukhuset på grund därav bör utvidgas. Därest — såsom jag förutsätter — sjukhuset nu skall förses med vattenklosetter, lär utvidgningen av vattenverket bliva än nödvändigare. Med hänsyn härtill tillstyrker jag, att den föreslagna utvidgningen kommer till stånd. Kostnaderna för utvidgningen torde böra uppskattas i huvudsaklig överensstämmelse med medicinalstyrelsens, av byggnadsstyrelsen godkända kalkyler. Med hänsyn till det träffade avtalet i byggnadsfacken lär det beräknade beloppet dock kunna avrundas nedåt till 95,000 kronor. Då arbetet torde böra i sin helhet utföras under budgetåret 1934/1935, får jag tillstyrka, att för ändamålet för nämnda budgetår beräknas ett belopp av 95,000 kronor.

Departements-  
chefen.

### W. C.-anläggning vid Sätters sjukhus.

I skrivelse den 7 februari 1934 har medicinalstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel för utförande av w.c.-anläggning vid Sätters sjukhus.

I skrivelsen erinrar styrelsen om sina i det föregående omnämnda framställningar rörande anläggande av reningsverk och utvidgat vattenverk vid ifrågasvarande sjukhus. Styrelsen framhåller, att, därest dessa båda anläggningar komme till stånd, möjlighet uppkomme att förse sjukhuset med vattenklosetter samt att, då behovet av dylika klosetter vore påtagligt, det vore önskvärt att de inrättades i samband med förstnämnda anläggningar.

Styrelsen har härefter hänvisat till ett styrelsens skrivelse bifogat, av ingenjören J. Bergström på anmodan av styrelsen upprättat förslag till w.c.-anläggning vid sjukhuset.

Beträffande förslaget har styrelsen lämnat följande redogörelse.

Förslaget avsåge i huvudsak allenast ersättandet av befintliga torrklosetter med vattenklosetter och utförandet av härför betingade vatten- och avloppsledningar. Armaturen vore beräknad att i huvudsak bliva av samma slag som kommit till användning vid de nyare sinnessjukhusen.

Avloppsledningarna, som hittills använts för såväl spill- som regnvatten, men efter tillkomsten av den föreslagna reningsanläggningen komme att föra allenast spillvatten, vore tillräckliga för detta ändamål. Endast å några kortare sträckor behöfde de omläggas eller kompletteras.

Styrelsen meddelar, att fullständiga ritningar till anläggningen icke utförts men att med ledning av konceptritningar, uppgjorda i samråd med anstaltsledningen, kostnadsberäkningar utförts dels av Bergström, dels beträffande erforderliga byggnadsarbeten genom anstaltsledningens försorg. Enligt dessa kalkyler skulle kostnaderna, däri inberäknade utgifter för ritningar, kontroll, diverse och oförutsett, komma att uppgå till följande belopp.

Invändiga ledningar för vatten och avlopp jämte tillhörande armatur	116,000
Utvändiga ledningar för vatten och avlopp	8,000
Byggnadsarbeten	51,000
	<hr/>
	Summa kronor 175,000

Över förslaget har *byggnadsstyrelsen* den 1 februari 1934 avgivit yttrande. Styrelsen har därvid framhållit önskvärdheten av att vid ett närmare utarbetande av förslaget, varvid även byggnadsteknisk sakkunskap borde anlitas, tillsåges, att de föreslagna nya klosettarna för de i vindsvåningarna förlagda bostäderna gäves lämplig förläggning i direkt anslutning till nämnda bostäder. Beträffande de till 175,000 kronor beräknade kostnaderna för förslagets genomförande har byggnadsstyrelsen icke något att erinra.

*Medicinalstyrelsen*, som anslutit sig till det föreliggande förslaget, har i anledning av byggnadsstyrelsens yttrande anfört, att medicinalstyrelsen vid förslagets närmare utformande och arbetets utförande komme att biträdas av styrelsens arkitekt. Styrelsen framhåller vidare, att arbetena med reningsverket beräknades pågå under budgetåren 1934/1935 och 1935/1936 samt att en del av w.c.-anläggningen icke kunde utföras, förrän reningsverket vore

färdigt. Styrelsen, som i ärendet samrått med Bergström, ansåge därför, att det för w.c.-anläggningen under budgetåret 1934/1935 erforderliga beloppet borde beräknas till 100,000 kronor.

Med stöd av det anförda har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att vid sjukhuset finge i samband med utförandet av anläggningar för rening av avloppsvattnet samt för utvidgning av vattenledningsverket inrättas vattenklosetter i huvudsaklig överensstämmelse med omförmälda förslag för en beräknad kostnad av 175,000 kronor, dels ock för budgetåret 1934/1935 anvisa ett anslag av 100,000 kronor.

I det föregående har jag i anledning av medicinalstyrelsens framställningar i ämnet tillstyrkt anvisande av medel såväl för anläggande av ett reningsverk för avloppsvattnet vid Sätters sjukhus som ock för verkställande av en utvidgning av vattenverket därstädes. Ett av de viktigaste skälen till mitt ställningstagande i dessa frågor har varit önskvärdheten av att skapa möjligheter för anordnande av vattenklosetter vid sjukhuset. Emot styrelsens förslag i detta hänseende har jag icke något att erinra. Vid utarbetande av de definitiva ritningarna i ämnet torde böra beaktas de önskemål, byggnadsstyrelsen uttalat.

Arbetet lärer — på sätt föreslagits — böra komma till utförande under budgetåren 1934/1935 och 1935/1936. För förstnämnda budgetår torde därvid få beräknas ett belopp av 100,000 kronor.

### **Renoveringsarbeten vid S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö.**

I skrivelse den 15 januari 1934 har medicinalstyrelsen med överlämnande av därtill hörande handlingar framlagt förslag till renoveringsarbeten vid S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö, avsedda att utföras i samband med pågående ny- och ombyggnadsarbeten vid sjukhuset.

Styrelsen meddelar, att sjukhusets direktion, som på uppdrag av styrelsen låtit verkställa utredning rörande vid sjukhuset erforderliga renoveringsarbeten, med skrivelse den 21 november 1933 till styrelsen överlämnat förslag i ämnet. Förslaget hade utarbetats av arkitekten A. Wiman, i samråd med sjukhuschefen, överläkaren S. Jarl och efter upprepade överläggningar på platsen och inom styrelsen med chefen för styrelsens sinnessjukvårdsbyrå och med styrelsens arkitekt C. Westman.

Förslaget omfattar av arkitekten Wiman uppgjorda ritningar och kostnadsberäkningar över byggnadsarbetena jämte utförlig redogörelse och motivering. Överläkaren Jarl har i särskild skrivelse angivit huvudprinciperna för förslaget och plan för den tilltänkta patientbeläggningen m. m. Särskilda utredningar och kostnadsberäkningar hava utarbetats beträffande vatten- och avloppsledning samt sanitära anordningar av ingenjören J. Bergström, beträffande värmeledningsanläggningen av ingenjören H. Theorell och beträffande den elektriska utrustningen av överingenjören T. Holmgren.

Medicinalstyrelsen, som beträffande förslagets detaljutformning hänvisat till omförmälda redogörelser m. m., har till motivering av förslaget och till belysande av dess väsentliga innebörd anfört i huvudsak följande.

Enligt planen för pågående ny- och ombyggnadsarbeten vid sjukhuset (proposition nr 150 till 1930 års riksdag s. 36—56) skulle samtliga befintliga sjukvårdsbyggnader, i vilka för närvarande avdelningar för båda könen vore inrymda, efter sjukhusets utvidgning användas endast för män. För organisationen av den sålunda utökade manssidan med hänsyn till de olika avdelningarnas lämpligaste utnyttjande för skilda patientkategorier krävdes *vissa ändringar i dispositionen av lokalerna m. m.* Det hade därjämte under utredningen framstått som synnerligen önskvärt att i samband därmed kunna ernå mera genomgripande *omdaningar av åtskilliga avdelningar till avhjäljande av betydande olägenheter av olika slag*, som vidlåde avdelningarna i deras nuvarande skick, såsom otillfredsställande förbindelser mellan i sjukvården samhöriga lokaler, otillräckligt antal enkelrum, avsaknaden av sköljrum, undersöknings- och expeditjonsrum, personalklosetter m. m.

Genomförandet utan uppskov av en mera omfattande renovering påkallades jämväl av vissa särskilda omständigheter.

I de år 1930 beslutade arbetena vid sjukhuset inginge bland annat inrättandet av ett reningsverk för avloppsvattnet från hela sjukhuset jämte framdragande av en huvudledning från det gamla sjukhusområdet, till vilken befintliga avloppsledningar från där belägna byggnader skulle anslutas. Genom dessa anordningar hade möjlighet skapats att förse sistnämnda byggnader med *w.c.-system*. Tidigare hade de i hög grad otillfredsställande avloppsförhållandena vid sjukhuset lagt hinder i vägen för en dylik förbättring, varav givetvis föreläge ett trängande behov. Dessutom behöfde *vattenledningarna* i stor utsträckning *förnyas* på grund av igenrostning.

De befintliga sjukvårdsbyggnaderna med undantag av den avlägset liggande »Brände Udde»-paviljongen uppvärmdes med varmluft från ångvärmda varmkamrar. Ångan erhöles från sjukhusets värmecentral. Denna uppvärmning vore mycket oekonomisk och föråldrad samt ledningar och apparater förslitna. De år 1930 beslutade nybyggnaderna vid sjukhuset komme att förse med modern varmvattenvärmeledning. Huvudledningarna för denna vore dimensionerade för anslutning av ledningar till samtliga för närvarande ånguppvärmda byggnader. Anordnandet av *varmvattenuppvärmning* även i dessa vore påkallat framför allt av ekonomiska skäl och borde med hänsyn till ångvärmeapparaturens förslitna skick komma till stånd utan längre tids uppskov.

Då de förut omförmälda ändringar inom avdelningarna, som funnits ändamålsenliga, till stor del hade avseende å nyanordnande eller ändrad förläggning av rum med vattenlednings- eller sanitär utrustning, såsom klosetter, sköljrum, toaletterum, badrum och kök, och då sagda ändringar jämväl vore av väsentlig betydelse för den nya värmeledningens anordnande, vore det givetvis angeläget, att ändringarna, i den mån de ansåges böra komma till utförande, komme till stånd i samband med de omfattande och kostbara ledningsarbetena.

Därvid hade det syntts lämpligt, att *jämväl en del övriga* för sjukhusets sättande i tidsenligt skick erforderliga *arbeten* samtidigt komme till utförande. Sålunda föreslagna arbeten avsåge dels i och för sig behöfliga restaureringar — såsom insättandet av nya fönsterbågar eller tjockt glas i befintliga, inläggandet av linoleummattor, uppförandet av nya inhägnader vid en del promenadgårdar i stället för uppruttade plank, uppförandet av nytt växthus till ersättning för det nuvarande, som vore förfallet, m. fl. — dels vissa nyanordningar, som visat sig synnerligen önskvärda.

Sålunda rådde vid sjukhuset *brist på arbetslokaler* för manliga patienter, vilken än mera komme att göra sig gällande efter sjukhusets utvidgning. För användning härtill lämpade sig synnerligen väl det nuvarande verkstadshuset. Då detta erbjöde otillfredsställande lokaler för *anstaltens centralverkstüder*

för snickeri och måleri, föresloges uppförandet av en nybyggnad härför. — Maskinmästarens nuvarande bostad vore förlagd till ångpanne- och maskincentralen ovanför maskinsalen. Efter maskinsalens utvidgning och installerandet därstädes av flera maskiner med hög hastighet bleve denna förläggning mera än dittills störande för bostadens innehavare på grund av besvärande buller. Utrymmet i bostaden vore jämväl litet i jämförelse med vad fallet vore vid andra sinnessjukhus av motsvarande storlek, och rummen komme till god användning för den trångt inredda maskincentralen. Jämväl trädgårdsmästaren hade en otillfredsställande bostad i ett mycket gammalt hus, som svårligen kunde förbättras, och ytterligare bostäder för den manliga ekonomipersonalen vore väl behöfliga. I förslaget hade därför upptagits *uppförandet av ett personalhus* med två lägenheter om tre rum och kök för maskinmästare och trädgårdsmästare (ett rum i sistnämnda lägenhet avsett för expedition och förvaring av frö), två lägenheter om två rum och kök samt två rum för ogift personal.

Även sedan anstalten numera erhållit anslutning till Växjö stads vattenverk, hade det ansetts förmånligt att dels av ekonomiska skäl dels såsom reserv fortfarande utnyttja anstaltens grundvattentillgång. Härför vore anläggning av ett *järnfilter* och insättande av *nya pumpar* erforderliga.

Förslaget upptog vidare anordnande av *vatten- och avloppsledningar i en del* inom sjukhusområdet belägna *bostadshus*, vilka dittills saknat dylika ledningar.

Slutligen innebure förslaget *en mindre ändring i den för utvidgningen av sjukhuset tidigare godkända planen*, i det att den på något avstånd från det egentliga sjukhusområdet liggande *sjukvårdspaviljongen »Brände Udde»*, som enligt nämnda plan skulle tillhöra mansavdelningen, *föresloges inrättad till tuberkulospaviljong för båda könen*, med en avdelning om 13 platser för vardera. Fördelarna härav, med hänsyn till möjligheterna att därigenom kunna avskilja ett antal smittofarliga tuberkulösa från övriga patienter, vore påtagliga, och den av anordningen betingade ändringen i beläggningssiffrorna för de båda könsavdelningarna, 441 män och 443 kvinnor mot i planen upptagna 454 män och 430 kvinnor, syntes icke böra lägga hinder i vägen för densamma, oaktat proportionen mellan mans- och kvinnoplatser genom ändringen skulle komma att något försämras. Vid bedömande av nämnda proportion vore nämligen att märka, att de 100 mansplatserna å sjukhusets kriminalavdelning i motsats till övriga platser å sjukhuset vore avsedda för riket i dess helhet och icke för sjukhusets upptagningsområde.

Beträffande de beräknade *kostnaderna* för förslagets genomförande har medicinalstyrelsen gjort följande sammanställning av i huvudsak följande utseende.

*Byggnadsarbeten.*

Stora byggnaden .....	157,000	
Lilla » .....	95,000	
Kriminalbyggnaden .....	59,000	
Länspaviljongen .....	42,000	
Brände Udde-paviljongen .....	25,500	
Gamla verkstadshuset .....	3,500	
Nytt personalhus .....	66,000	
» verkstadshus .....	53,000	
» växthus .....	30,300	
Ändringsarbeten m. m. i 12 bostadshus .....	13,600	
Arvodet för ritningar, beskrivningar, arbetsledning och kontroll .....	60,000	604,900

*Vatten, avlopp och sanitära anläggningar.*

Anslutning av äldre byggnader till det nya avloppssystemet och i samband därmed ny- och omläggningar av vatten- och avloppsledningar för dessa byggnader .....	194,500	
In- och utvändiga ledningar för föreslagna nybyggnader..	23,500	
Nya pumpar m. m. för vattenledningsverket .....	25,000	243,000

*Värme- och ventilationsanläggningar.*

I äldre byggnader .....	169,000	
I föreslagna nybyggnader .....	23,100	192,100

*Elektrisk utrustning.*

I äldre byggnader .....	16,600	
I föreslagna nybyggnader .....	14,400	
Tillägg för oförutsedda utgifter .....	6,000	37,000
		<u>Summa kronor 1,077,000</u>

*Direktionen för sjukhuset* har i sin förenämnda skrivelse tillstyrkt det av direktionen överlämnade förslaget.

*Byggnadsstyrelsen*, som yttrat sig över förslaget den 28 december 1933, har anfört i huvudsak följande.

Styrelsen hade för sin del intet att erinra med avseende å de föreslagna om- och nybyggnadsarbetena eller de värme- och sanitetstekniska samt elektriska anläggningarna, fränsett vissa mindre väsentliga detaljer, vilka sedermera kunde bli föremål för närmare omprövning i samband med arbetenas utförande.

Däremot hade styrelsen funnit, att åtskilliga utgiftsposter upptagits för lågt och att kostnaderna för vissa oundgängliga arbeten icke medräknats. Sålunda syntes kostnaderna för rivning av murverk, bjälklag och tak, igenmurning av dörröppningar o. dyl., bilning i murverk m. m., vissa murnings-, putsnings-, håltagnings- och efterlägningsarbeten samt målningsarbeten böra höjas, varjämte kostnader för invändiga socklar och foder m. m., för skyddsanordningar vid pågående omändringsarbeten samt rengörings- och diverse arbeten borde medtagas i kostnadsberäkningen. Visserligen hade i denna upptagits rätt avsevärda poster för oförutsedda arbeten, men torde försiktigheten bjuda, att dessa poster helt och hållet reserverades för mötande av kostnader för de extra arbeten, som kunde bli erforderliga i samband med de nu föreslagna, ganska omfattande ingreppen i de äldre byggnaderna vid sjukhuset. Vidare borde enligt styrelsens mening posterna för byggnadsledning på platsen samt för övriga administrationskostnader något ökas. Med hänsyn till vad sålunda anförts torde, enligt vad en av styrelsen verkställd överslagsberäkning givit vid handen, den angivna slutsumman av 1,077,000 kronor böra höjas med 88,000 kronor till 1,165,000 kronor.

Enligt styrelsens mening borde de här ifrågakomna arbetena igångsättas, så snart ske kunde, och samordnas med de nu under styrelsens egen arbetsledning pågående om- och nybyggnadsarbetena vid sjukhuset, varigenom det bästa ekonomiska resultatet syntes vara att förvänta.

Med anledning av byggnadsstyrelsens utlåtande har medicinalstyrelsen infortrat yttrande av *arkitekten Wiman*, som i skrivelse den 3 januari 1934 anfört följande.



Kostnadsberäkningarna vore upprättade med synnerlig stor noggrannhet, särskilt beträffande ombyggnadsarbetena, enär dylika arbeten alltid visat sig svåra att på förhand beräkna exakt. Prissättningar vore gjorda med stöd av erfarenheter från renoveringar och ombyggnader i Växjö samt å sjukhuset ifråga under de sista åren. Dessa hade dock i allmänhet utförts på entreprenad, varvid konkurrensen möjligen kunnat inverka nedpressande på priserna. Emellertid hade vid ifrågavarande kostnadsberäkningar i allmänhet räknats med högre å-priser än dem, som plägade tillämpas av de lokala entreprenörerna. Beräkningarna hade dessutom granskats av en av Växjö stads vederhäftigaste byggmästare.

I de till sammanlagt cirka 90,000 kronor upptagna posterna för oförutsedda arbeten inkluderades icke endast sådana, som kunde uppkomma under byggnadstiden, utan även sådana kostnader, som på detta tidiga stadium av byggnadsfrågan, innan detaljerade ritningar och arbetsbeskrivning upprättats, svårigen exakt läte sig bedöma. Kostnader för rengöringar, skyddsåtgärder o. dyl. låge fördelade i de olika posterna för de beräknade byggnadsarbetena, enligt gängse sätt vid dylika, för entreprenad beräknade arbeten.

Kostnaderna för arbetsledning hade beräknats till cirka 15,000 kronor, avseende i huvudsak dagkontroll under byggnadstiden, under förutsättning av att arbetena utfördes på entreprenad.

Vid uppgörande av kalkylerna hade på vanligt sätt gjorts ett tillägg till byggnadskostnaderna av omkring 10 procent för s. k. byggmästarearvode.

För egen del har *medicinalstyrelsen* uttalat sig på följande sätt.

Styrelsen hyste den uppfattningen, att anordnandet av ifrågavarande arbeten, som vore avsedda att utföras under ständig hänsyn till att anstaltsdriften och särskilt patientbeläggningen så litet som möjligt rubbades, lämpligast omhänderhades av medicinalstyrelsen och anstaltsledningen. Påbörjandet av arbetena borde visserligen ske snarast möjligt, men en stor del arbeten inom sjukpaviljongerna kunde icke företagas utan att dessa evakuerades, vilket icke syntes kunna ske utan utnyttjande för sådant ändamål av utrymmen inom de nybyggda paviljongerna, sedan dessa i samband med det av byggnadsstyrelsen omhänderhavda arbetet vid sjukhuset färdigställt.

Därest arbetena omhänderhades av medicinalstyrelsen och anstaltsledningen, delvis i egen regi, kunde även de möjligheter, som föreläge för utnyttjandet av anstaltsens verkstadsdrift och särskilt av patienternas arbetskraft, bäst tillvaratagas, varigenom kostnadsbesparingar kunde vinnas.

Under sådana omständigheter ansåge sig styrelsen kunna förorda, att anslaget till arbetena begränsades till det i förslaget angivna beloppet. Därav syntes för budgetåret 1934/1935 erfordras ett belopp av 450,000 kronor.

Medicinalstyrelsen har på grund av det anförda hemställt, att Kungl. Maj:tt måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att renoveringsarbeten vid sjukhuset finge för en beräknad kostnad av högst 1,077,000 kronor utföras i huvudsaklig överensstämmelse med det av styrelsen överlämnade förslaget, dels ock för budgetåret 1934/1935 för ändamålet bevilja ett belopp av 450,000 kronor.

I en den 9 februari 1934 dagtecknad *promemoria* har från *byggnadsstyrelsens* sida förklarats, att vad arkitekten Wiman anfört i skrivelsen den 3 januari 1934 icke utgjorde anledning till förändring av styrelsens kostnadsberäkningar. I promemorian anföres emellertid att, därest — såsom medicinalstyrelsen uppgåve — sjukhusets verkstadsdrift och patienternas arbetskraft kunde utnyttjas för ifrågavarande arbeten, icke oväsentliga besparingar syntes

kunna vinnas. Vidare framhålles i promemorian, att en lösning av konflikten inom byggnadsfacket i överensstämmelse med det senast framlagda medlingsförslaget kunde beräknas medföra en besparing i arbetskostnaderna av i runt tal 45,000 kronor. Under angivna förutsättningar, vilka tidigare icke kunnat tagas i beräkning, kunde den av medicinalstyrelsen angivna totalkostnaden för arbetena tillsvidare godtagas.

I promemorian har därjämte ånyo understrukits den förut uttalade meningen, att det skulle vara för statsverket fördelaktigast, om uppdraget att utföra renoveringsarbetena anförtroddes byggnadsstyrelsen.

Med skrivelse den 27 december 1933 har sjukhusdirektionen överlämnat en av *sinnessjukvårdspersonalens förbundsavdelning vid sjukhuset* gjord framställning om ändring av viss detalj i förslaget. Enligt förslaget skulle en inom kriminalpaviljongen nu befintlig personalmatsal införlivas med därintill liggande sjukavdelnings lokaler. Framställningen avser matsalens bibehållande för sitt nuvarande ändamål. Till stöd härför har anförts, att den säkerhet för ordningen inom avdelningarna, som vunnes därigenom, att även under måltiderna hela personalen befunde sig inom paviljongen, genom den föreslagna förändringen skulle äventyras och att måltiderna, för att tillräcklig personal skulle finnas på avdelningarna, finge intagas i tre matlag i stället för, såsom för närvarande, i två med ty åtföljande inskränkning av patienternas arbetstid.

*Direktionen* har icke ansett sig för närvarande kunna taga ställning till frågan, enär det ännu icke kunde avgöras, huruvida för denna personal avsett matsalsutrymme i centralkökets matsalsavdelning vid den förestående personalökningen kunde komma att visa sig otillräckligt. Skulle så bliva fallet, syntes framställningen vara värd allt beaktande.

*Medicinalstyrelsen* har med anledning av berörda framställning anført följande.

Syftet med förslaget i förevarande del hade väsentligen varit att kunna minska måltidsplatserna för personalen och att därigenom förenkla såväl mattransporten som serveringen. Matsalsutrymmet i centralköksbyggnaden vore tillräckligt för den personal, som för närvarande beräknades för den utvidgade anstalten.

Styrelsen hade utgått ifrån att personalen under sina måltidstimmar, som icke inräknades i den föreskrivna arbetstiden, borde vara fri från all såväl aktiv som passiv tjänstgöring. Styrelsen ansåge för övrigt, att den föreliggande frågan icke vore av större betydelse, än att den, i händelse av förslagets huvudsakliga godkännande, syntes kunna överlämnas till styrelsen för dess avgörande efter ytterligare omprövning, innan arbetet komme till utförande.

Den utredning, som i ärendet verkstälts, ådagalägger tydligt, att de i bruk varande delarna av S:t Sigfrids sjukhus i åtskilliga hänseenden icke uppfylla nutida krav på en sjukhusanläggning av förevarande slag, och en genomgripande modernisering av sjukhuset framstår fördenskull såsom i hög grad önskvärd. Det förslag till om- och nybyggnadsarbeten, som medicinalstyrelsen nu framlagt, kan jag i allt väsentligt biträda. Till stor del avser förslaget att i samband med de ändringsarbeten inom den äldre delen av sjukhuset, vilka direkt påkallas av sjukhusets utvidgning, förse vissa sjukhusbyggnader med

mera tidsenliga — i vissa avseenden även mera ekonomiska — anordningar än de nuvarande.

I fråga om förslagets detaljer får jag påpeka, att jag finner mig böra förordna förslaget om inrättande av en särskild tuberkulosavdelning i paviljongen »Brände Udde», vilken paviljong med hänsyn till sitt fria och avskilda läge väl torde lämpa sig för det avsedda ändamålet.

Vad angår totalkostnaderna för arbetena, ansluter jag mig till byggnadsstyrelsens beräkningar i ämnet. Med hänsyn till att byggnadskonflikten numera blivit löst på sätt som förutsatts i den tidigare omnämnda promemorian den 9 februari 1934, anser jag mig böra uppskatta ifrågavarande kostnader till 1,077,000 kronor.

Arbetena torde böra, på sätt byggnadsstyrelsen förordat, handhas av nämnda styrelse, helst som styrelsen redan leder de nu vid sjukhuset pågående arbetena, med vilka de här föreslagna åtminstone delvis torde kunna samordnas. Även om byggnadsstyrelsen erhåller uppdraget att leda arbetena, bör styrelsen tydligen planlägga och bedriva arbetena i samråd med medicinalstyrelsen, så att vården och driften vid sjukhuset under byggnadstiden så litet som möjligt försvåras. I detta sammanhang vill jag ock uttala, att jag i likhet med byggnadsstyrelsen vid uppskattningen av kostnaderna utgått från att de möjligheter till besparingar genom anlåtande av sjukhusets verkstadsdrift och patienternas arbetskraft, varmed medicinalstyrelsen kalkylerat under förutsättning att sistnämnda ämbetsverk finge hand om arbetena, böra kunna i samma utsträckning utnyttjas, därest ledningen av arbetena anförtros åt byggnadsstyrelsen.

Med anledning av den av personalen vid sjukhuset gjorda framställningen om bibehållande inom kriminalavdelningen av den därstädes befintliga personalmatsalen, får jag framhålla, att jag anser frågan om behovet av denna matsal böra tagas under ytterligare överbägande, innan de definitiva byggnadsritningarna fastställas, samt att jag utgår från att, därest personalens önskemål i ämnet befinnas befogade, desamma komma att på lämpligt sätt tillgodoses.

Vad beträffar den takt, i vilken byggnadsarbetena böra bedrivas, har jag från medicinalstyrelsen inhämtat, att styrelsen beräknar, att ifrågavarande arbeten — oaktat de endast kunna verkställas successivt — dock skola kunna avslutas under loppet av budgetåret 1935/1936 och att styrelsen därför tänkt sig, att kostnaderna för arbetena borde fördelas på budgetåren 1934/1935 och 1935/1936. Vid sådant förhållande synes, på sätt medicinalstyrelsen hemställt, för nästa budgetår för ifrågavarande ändamål lämpligen böra beräknas ett belopp av 450,000 kronor.

### **Inlösen av vårdplatser vid sinnessjukhusen.**

Enligt såväl 1901 års sinnessjuk- och lasarettstadgor som dessförinnan gällande bestämmelser ålåg det landsting samt städer, som ej deltaga i landsting, att bereda tillfällig vård av sinnessjuka. Denna skyldighet har ett flertal landsting fullgjort därigenom, att upptagningsanstalt upprättats i samband med något statens hospital.

I förevarande hänseende gäller numera 22 § i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus. Enligt detta lagrum kunna landsting och städer, som ej deltaga i landsting, av Kungl. Maj:t erhålla befrielse från skyldigheten att bereda tillfällig vård av sinnessjuka.

Vid upprättandet av upptagningsanstalter vid statens hospital har tillgått så, att efter medgivande av riksdagen mellan statlig myndighet och vederbörande landsting träffats avtal med innehåll bland annat, *att* landstinget skulle uppföra och underhålla viss sjukvårdsbyggnad vid hospitalet och mot en av Kungl. Maj:t fastställd dagavgift erhålla vård för visst antal patienter, *samt att* staten och landstinget skulle äga rätt att uppsäga avtalet med viss uppsägningstid, varefter staten skulle vara skyldig ersätta landstingets kostnad för byggnaden med visst belopp.

I 1928 års plan för anskaffande av nya vårdplatser vid sinnessjukhusen in gick, att staten skulle övertaga ifrågavarande upptagningsanstalter.

Under budgetåret 1934/1935 inträder på grund av uppsägning från vissa landstings sida av ingångna avtal rörande upptagningsanstalter för sinnessjuka skyldighet för staten att inlösa ett par sådana anstalter, nämligen *dels* en av Kopparbergs läns landsting uppförd anstalt vid Sätters sjukhus, *dels ock* en av Kalmar läns norra och Kalmar läns södra landsting uppförd anstalt vid S:ta Gertruds sjukhus i Västervik. Genom särskilda beslut har Kungl. Maj:t befriat dessa landsting från skyldigheten att upprätthålla ifrågavarande anstalter, vilka samtidigt övertagits av staten.

I skrivelse den 19 september 1933 har *medicinalstyrelsen* — under hänvisning till avtalsuppsägningarna samt Kungl. Maj:ts i anledning därav fattade beslut — anfört, dels att de belopp, som statsverket hade att erlægga för inlösen av nämnda upptagningsanstalter, kunde på grund av bestämmelserna i de uppsagda avtalen uppskattas till 96,010 kronor 96 öre för anstalten vid Sätters sjukhus samt till 115,878 kronor 83 öre för anstalten vid S:ta Gertruds sjukhus, dels ock att beloppen måste gäldas under budgetåret 1934/1935. På grund härav har styrelsen hemställt, att för nämnda budgetår måtte för ifrågavarande ändamål anvisas ett belopp av i runt tal 212,000 kronor.

Departements-  
chefen.

Emot medicinalstyrelsens hemställan har jag icke något att erinra. För nästa budgetår torde alltså för inlösen av nämnda två upptagningsanstalter böra beräknas ett belopp av 212,000 kronor.

### Ersättning till staden Lund.

Den 4 september 1930 har Kungl. Maj:t godkänt ett mellan fortifikationsdepartementet, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, samt Lunds stads drätselkammare, å stadens vägnar, den 28 juli och den 23 augusti 1930 upprättat avtal avseende reglering av vissa ersättningsanspråk i anledning därav, att Södra skånska infanteriregementet i samband med genomförandet av 1925 års härordning förflyttats från Lund. Enligt nämnda avtal har kronan förbundet sig att för tiden från och med den 1 juli 1930 och intill dess Vipeholms sjukhus i Lund blivit färdigt och tagits i bruk, till staden betala ersättning, som skall

utgå för tiden till och med den 30 september 1934 med belopp, beräknat efter 12,000 kronor för helt år, samt för tiden efter den 30 september 1934 med belopp, beräknat efter 20,000 kronor för helt år. Den staden Lund enligt ifrågavarande avtal tillkommande ersättningen har hittills bestritts av ett för ändamålet å riksstaten uppfört extra anslag under fjärde huvudtiteln.

I årets statsverksproposition har under fjärde huvudtiteln (p. 63) för gäldande av ersättning till staden på grund av omförmälda avtal för budgetåret 1934/1935 allenast äskats ett anslag av 3,000 kronor, avsett för den ersättning, som enligt avtalet tillkommer staden för tiden 1 juli—30 september 1934. Anledningen härtill är den, att staden Lund tillkommande ersättning i avseende å tiden efter den 30 september 1934 ansetts lämpligen böra utgå av medel under femte huvudtiteln. I överensstämmelse med denna uppfattning har i statsverkspropositionen vid uppskattningen av det under femte huvudtiteln (p. 48) preliminärt upptagna anslaget till inlösen av vårdplatser vid sjuksjukhusen m. m. (jfr utgifter för kapitalökning, bilaga 3 s. 13—14) inräknats kostnaden för gäldande av sistberörda ersättning. Såsom redan framgått av det föregående, kan Vipeholms sjukhus icke beräknas bliva färdigt att tagas i bruk förrän under budgetåret 1935/1936. Med hänsyn därtill föreslår jag i anslutning till statsverkspropositionens kalkyler i ämnet, att i nu förevarande sammanhang medel beräknas för gäldande av statsverkets ersättning till staden Lund för tiden 1 oktober 1934—30 juni 1935. Då enligt avtalet ersättningen efter den 30 september 1934 skall utgå efter 20,000 kronor för år, utgör det för angivna tid erforderliga beloppet 15,000 kronor.

### Sammanfattning.

I enlighet med vad jag i det föregående anfört skulle för nästa budgetår medel behöva anvisas till arbeten vid följande anstalter med här angivna belopp.

Umedalens sjukhus .....	350,000
S:t Sigfrids » :	
a) ny- och ombyggnadsarbeten .....	497,000
b) renoveringsarbeten .....	450,000
Vipeholms sjukhus .....	130,000
S:t Olofs » .....	700,000
S:t Lars » .....	610,000
Restads » .....	160,500
Mariebergs » .....	153,000
S:ta Maria » :	
a) paviljong för sinnesslöa .....	300,000
b) utvidgat vattenverk .....	120,000
Sätters sjukhus:	
a) reningsverk .....	200,000
b) utvidgat vattenverk .....	95,000
c) w.c.-anläggning .....	100,000

Summa kronor 3,865,500

Vidare erfordras under nästa budgetår *dels* för inlösen av vårdplatser vid sinnessjukhusen ett belopp av 212,000 kronor, *dels* för ersättning till staden Lund ett belopp av 15,000 kronor, *dels ock* för vissa utredningar m. m. ett belopp av 18,000 kronor.

I tablån angivna summa av 3,865,500 kronor torde få utgå från ett bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förlag till statsverket» anvisat reservationsanslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus, medan de återstående kostnaderna synas böra gäldas från ett under femte huvudtiteln uppfört extra reservationsanslag till inlösen av vårdplatser vid sinnessjukhusen m. m. å 245,000 kronor.

Med avseende å fördelningen av medlen under först omförmälda anslag torde få nämnas, att den angivna beräkningen själfvallet icke avser att vara i detalj bindande för medlens disposition. I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan befinnas lämpligt, torde en ökning av beräknad medelsdisposition för ett visst ändamål kunna ske mot det att motsvarande minskning vidtages i de anvisade medlen för ett annat ändamål.

### Departementschefens hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I) besluta, att vid S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö skola i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag verkställas vissa renoveringsarbeten för en beräknad kostnad av högst 1,077,000 kronor;

II) besluta, att vid S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag utföras en paviljong för svårskötta obildbara sinnesslöa kvinnor för en beräknad kostnad av högst 560,000 kronor;

III) besluta, att vid sistnämnda sjukhus skola i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag utföras arbeten för utvidgning av vattenverket m. m. för en beräknad kostnad av högst 120,000 kronor;

IV) besluta, att vid Sätters sjukhus skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag anläggas ett reningsverk för avloppsvatten för en beräknad kostnad av högst 380,000 kronor;

V) besluta, att vid sistberörda sjukhus skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag företagas en utvidgning av vattenverket för en beräknad kostnad av högst 95,000 kronor;

VI) besluta, att vid samma sjukhus skola i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag inrättas vattenklosetter för en beräknad kostnad av högst 175,000 kronor;

VII) bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förlag till statsverket» till vissa byggnadsarbeten vid statens

sinnessjukhus för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 3,865,500 kronor, att utgå av lånemedel samt

VIII) under femte huvudtiteln, avdelningen medicinalstaten samt hälso- och sjukvården, underavdelningen sjukvårdsanstalterna, till inlösen av vårdplatser vid sinnessjukhusen m. m. för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 245,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

*Bertil Wirseen.*

---